

SLOVANSKA KNJIŽNICA
LJUBLJANA

B1727

Priloga „Uč. T.“ št. 9 z dne 28. febr. 1919.

Načrt preustrojitve šolstva in narodne vzgoje.

— 000 —

Sestavil odsek
Zaveze jugoslovanskega učiteljstva za preustrojitev šolstva.

Ljubljana 1919.

Izdalo in založilo uredništvo „Učit. Tovaršča“.
Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

B-1727

N 1. 1. 1940/1884

Vsem,

ki so blage volje in prešinjani
od resnične ljubezni

do kulturno jake,
gospodarsko neodvisne,
socialno zgledno urejene

Jugoslavije,

poklanja to delo

uredništvo
„Učiteljskega Tovariša“.

❧ S prosveto k svobodi! ❧

Pav. Florè:

TEMELJNA NAČELA.

Že stari obči vzgojeslovni smoter, da bo di poslednji namen vso mladinske izobrazbe izobražen plemenit značaj, zahteva, da mora imeti šolstvo, ki naj po svojem namenu služi predvsem vzgoji, popolno skupnost, da ga veže popolna enotnost. Šole ne smejo biti le učilnice, marveč morajo za svoje delo postaviti na prvo mesto vzgojo; zato jim njihovega posameznega šolskega smetra ne sme določati pouk, določati ga mora vzgoja.

Kjer se v šolstvu to ne vrši, je to vzgojeslovni pogrešek že sam po sebi. Še hujši je ta pogrešek, če se šolstvo, ki mu bodi od najnižjega do najvišjega učnišča vzgojni smoter isti, kakor je vzgojni smoter vseobče narodne vzgoje, ne zaveda, da je edini pravi predmet vzgojeslovja: izobrazba osebnih osnovnih sil, kakor se dvigajo v narodu do objektivne enote.

Nobena kategorija narodnega šolstva ne sme puščati tega ozira z vidika, če noče, da ne koristi skupnemu narodu. Narodno-šolska zahteva je, da daje šola narodu člana, kakor ga sme narod zahtevati od vsake šole. Pri tem skupnem smotru

pa moramo določati skupno vzgojne in učne norme; na zunaj pa kažemo to enotnost, ne da damo vsaki šolski kategoriji lastnega zakona, marveč s tem, da obravnavamo vse šolstvo v enem šolskem zakonu.

V naslednjem hočemo na kratko razviti temeljna načela, ki naj na njih sloni tak zakon zaradi zahtev narodne vzgoje.

Za vzgojo v ožjem smislu, t. j. izobrazbe srca, stavimo vse svoje vzgojno delo na vseobčji temelj etične ali moralne kulture, ki vzgaja človeka za dobrega človeka. Tudi ob narodno-vzgojnem delu nam je to najvišji vzgojni smoter, ki se mu podrejšajo vsi ostali; je temelj, na katerem stoji vse narodno-vzgojno delo.

Za prvo dolžnost vsešolske odgoje pa smatramo: zbuditi v gojencu zanimanje za torišče, na katerem bo deloval v življenju kot član naroda, ga razviti in okrepiti telesno, ga usposobiti za delo in življenje pri skupnih narodnih interesih. V dosega tega smotra pa je treba, da je vsemu šolstvu namen **enotna narodna izobrazba**; enotna v tem, da so deležni splošne izobrazbe lahko vsi člani naroda potom javnega pouka in potom javnih socialno-vzgojnih naprav.

Ideja narodnega šolstva z enotnim narodno-vzgojnim smotrom je neločljiva z demokraškim razvojem moderne naroda. S to idejo narod pravzaprav šele postane narod v modernem smislu; šele ona ga usposablja, da služi lahko svoji narodni individualnosti, da postavlja njegovi člani vse svoje izobražene sile v njegov dobrobit. In socialni pedagog Natorp prorokuje, da »bodo poslej tisti narodi vodilni narodi na zemlji, ki najčistejšo udeležijo idejo narodne šole.«

Ta ideja pa se mora v vsem šolstvu udejestviti v duha in v resnici. V združenem narodu se morajo izobraževališča, ki so bila dotlej, dokler so služila različnim interesom, lahko brez izrazite vzgojne in izobraževalne zveze, združiti v celoto in se mora njihovo delovanje raztegniti na ves narod. Narodna združitev pa sama postane narodova vzgojiteljica in mora to postati, ker tudi na zunaj reprezentira enotnost javne in splošne izobrazbe.

Kot taka pa se tudi ne more protiviti zahtevi po enotni narodni vzgoji; ne more biti v bistvu nasprotnica enotne narodne šole in ne nasprotnica v vseh svojih delih se dopolnjuje enotne narodne vzgoje, ki je temelj splošne narodove izobrazbe. Zunaj te je duševna združitev naroda na vsaki drugačni podlagi manj mogoča, če ne celo nemogoča. Narodova skupna izobrazba pa ostaja toliko časa nedovršena, dokler se ne uresniči njena ustvarjajoča npravstvena ideja v enotni organizaciji narodne mladinske vzgoje — pri čemer razumevamo za npravstveno idejo narod kot npravstveno celoto.

Pri šolstvu posebe pa moramo pomniti, da ima vse šolstvo kot učna uredba korenine v socialnih potrebah naroda. Ekonomska izraba narodnih sil terja ravno zaradi teh potreb tudi v enotnem narodnem šolstvu diferenciacijo šolstva z ozirom na zmožnosti in nagibe gojencev.

Tu prestopamo na torišče pouka. Vzgoja je onj činitelji, ki budi s svojimi etičnimi načeli osnovno moč socialnega mišljenja, pouk pa razvija individualne duševne sile. Od obeh teh činiteljev pripada vzgoji večja važnost, zakaj posamezniki smo si enaki šele z ozirom na osnovno silo soci-

alnega mišljenja, neenaki pa z ozirom na individualne duševne zmožnosti. Ali z drugimi besedami: kot družabno bitje je vsak človek samo človek; razlika pa je v intelektu, v razumnem razvoju posameznikov. Vendar pa se po združenju teh obeh osnov vsak človek razvije v нравno osebnost.

Iz tega izvira: vzgoja je tista, ki mora biti enotna; ki mora napeti vse sile, da pomaga ustvariti iz vsakega posameznika нравno osebnost; ki je trdna vez enotnosti v narodni volji. Pouku pa pripada naloga, da neenake individualne sile razvija v oni smeri, ki odgovarja zmožnosti in nagnenju posameznega individua. Vzgoja združuje vse k istemu smotru, pouk pa vodi na različna pota; vzgoji je naloga, da vse člane istega naroda vzgoji enotno, pouk pa jih postavi na različna mesta, kjer delujejo za dobrobit naroda vsi skupno v smislu skupne vzgoje.

Za vzgojo je predpisana s tem točna pot; ne toliko za pouk. Tudi edinstvo vsega šolstva je predpisano z določitvijo vzgojne smeri; ni pa določena njega razsežnost. To nam predpisujejo kulturno in gospodarske potrebe naroda, z njimi vred pa je izvor narodove izobrazbe njena splošna in strokovna poglobitev.

In ti predpisi nas vodijo do diferenciacije šolstva, t. j. raznoterosti v organski šolski celoti.

Učni namen vsega šolstva je torej: **podati narodu posebno in splošno izobrazbo**; učni namen osnovne narodne šole (ljudske šole), da vzgoji in splošno izobrazbi najširše narodove sloje. Pod splošno izobrazbo pa umevamo gotovo množino izobrazbe, podane potom vzgoje in pouka, tako da ta izobrazba ustvarja lastno mišljenje, možnost sklepanja in dejanja — s čimer je začrtana **didaktična pot** v splošnem šolstvu. —

Izhajajoč iz teh nazorov, smo določili za svoje delo pri sestavi načrta preureditve našega šolstva in narodne vzgoje naslednja načela:

1. **vzgojno:** etična vzgoja;
2. **vzgojnopolitiško:** narodno šolstvo z enotnim narodno-vzgojnim smotrom;
3. **socialnodidaktiško:** didaktiška preureditev ozirom na zmožnosti in nagnenja gojencev;
4. **socialnodidaktiško:** didaktiško preureditev pouka tako, da nudi razvoja individualnosti.

Na teh načelih pa stoji tudi naše podrobno delo, ki v njem prevzemamo v načrt iz starega šolstva, kar je bilo dobrega. Vse pa mora prevevati socialni in demokratski duh, zakaj priporočati nekaj, čemur ne bi sledilo tudi čuvstvo, bi bilo pač negativne vrednosti s pedagoškega stališča, kakor tudi iz ozira, ker mora vse naše narodno delo vedno pomeniti napredek in nikdar nazadovanje!

II. POSEBNA NAČELA.

I. Ženska narodna vzgoja. (Marija Kmetova).

A. Materinska vzgoja dece.

I. Telesna vzgoja.

1. Matere same naj hranijo dojenčke, čo je le mogoče, zakaj prva hrana vpliva tudi na duševni razvoj otroka.

2. Kolikor mogoče je paziti na čistost, da se ne razvijejo bolezni, ki istotako močno vplivajo na vse poznejše otrokovo življenje.

3. Paziti je na stanovanja, da so suha in se dajo dobro prezračiti.

4. »V zdravem telesu biva zdrava duša!« Rabimo zdravih, krepkih in duševno dobro razvitih otrok, da bo naš narod močan in na višku kulture.

II. Vsaka mati bodi kakor umetnik, ki ustvarja novo delo.

1. Bodí vedno in povsod z otrokom, če količkaj dopuščajo socialne razmere.

2. Pazí na njegova vprašanja in odgovarjaj mu na vse, da se mu razvija zaklad misli in besed in raste moč fantazije.

3. Ne kupuj igrač, zakaj otroku je navadno poleno več od najlepše izdelane punčke. Če pa je pri hiši vrt in kup peska, je to otroku kakor kraljestvo največjega bogastva.

4. Pripoveduj otroku povesti in pravljice narodne vsebine. Otrok naj pozna naše lastne, slovenske pravljice, in ne plaši ga s strahovi!

5. Če vezeš otroku vezenine na obleko, perilo itd., oziraj se predvsem na naše narodne vezenine. Ni vse eno, kakšne vtiske darj in vezenin dobiva otrok v prvi dobi. Poznal bo naš narod tudi od te strani.

6. Pri pesmih pazi, da so lepe, dobre in slovenske.

7. Govori čisto slovenščino, seveda brez pretiranih končnic — in ne manjšaj besed!

8. Daj otrokom pristna slovenska, slovanska krstna imena!

9. Ne plaši otroka s šolo kakor s šibo božjo! Otroku bodi šola kakor dom lepote in sredstvo, da bo nekoč dober, narodov človek!

10. Ne uči otroka ničesar šolskega pred šolsko dobo, zakaj vse to mu bo le v škodo pri pazljivosti v šoli!

III. Vzgačaj otroka v dobroti za dobrega človeka!

1. Ne jezi se na otroka po nepotrebnem, če si slučajno slabe volje!

2. Vplivaj nanj z lepimi besedami in kistnimi zgledi, da bo dober, in povej, da je dobrota največ na svetu!

3. Ne delaj razhike med otroki doma! Ljubezen bodi vez med teboj in otroci in med otroci posebe! Povej, da čutijo tudi stvari bolečine, in tudi do cvetic imej otrok usmiljenje! Lepota prirode mu bodi kakor balzam, ki mu bo tešil nekoč bridke bolesti na težavnem potu življenja!

4. Dobrota in še enkrat dobrota! Ne je razum, tudi čuvstvenost vzgačaj v otroku, tako da bo

razumel svojega brata nekoč in ne bo tujec med
tujci!

5. Oče, da bo imel tvoj otrok globoko dušo in
mehke srce! Vzgajaj v njem razumevanje za bo-
lesti in vsope v mlado dušo veliki pojem dobrote,
one dobrote, ki ni le v dobrih dejanjih, ampak tudi
v dobrih mislih in v tankočutnosti do vsega, kar
obdaja človeka!

6. Mati — tvoj otrok mora biti umetniško
delo!

B. Ženska narodna vzgoja izven šole.

I. Knjižnica.

1. Knjižnice naj bodo v vsakem večjem kraju
tudi po kmetih.

2. Knjižnica obsegaj vsa slovenska in slovan-
ska dela iz tudi dela drugih svetovnih narodov.

3. Pri knjigah je gledati na globoko, duševno
vsebinsko in ozirati se je tudi na dela o vzgoje-
stvarju in zdravstvu.

4. Knjižničar bodi dober psiholog, ki ve, v
kakšnem času in kakšnemu človeku je treba dati
to ali ono knjigo.

II. Pevska društva.

1. Pevska društva morajo biti studenec le-
pote!

2. Pevovodja mora biti človek z globoko du-
ševnostjo. Paziti mora, da so pesmi peče z raz-
umevanjem, zakaj pesmi pojdejo po materah v
otroke in dalje v otrok otroke, globoko v narod
in venkaj!

III. Poglobljanje v prirodne le- pote. Umetniške razstave.

1. Društva naj večkrat prireajo izlete. Ti naj
služijo v prvi vrsti opazovanju prirodnih lepot in

razumevanju posebnosti letnih časov. Prirodne lepote globoko vplivajo na duševnost človekovo.

2. Večkratni obiski umetniških razstav poglobljajo duševno oliko. Želati je, da imamo veliko takih razstav in stalnih. Na kmetih pa so prirodne lepote in umevanje teh večjega pomena od umetnin.

3. Pravo razumevanje umetnosti in tudi uretin v ročnih delih, posebno narodnih vezenj, je velikega pomena osobito za ženske, katerih naloga je, da ustvarijo dom, ki je res dom, poln duše in toplote.

IV. Predavanja.

- a) Predavanja naj bi bila stalna, v natončne določeni dneh. Obiski teh — brezplačni
- b) Predavatelji morajo biti ljudje, ki govorijo zares iz duše in jim je do tega, da vzgojijo pravo, narodno, plemenito ženstvo.

1. Predavanje naj bi obsegalo teme:

- a) iz našega slovstva, da poznaajo tudi ženske naše velikane in jih vzljubijo v veliki ljubizni do naroda in vsega lepoga;
- b) iz naše zgodovine in narodopisja ter zemljepisja. Domači kraji, domače šege in domača zgodovina — to naj bo ženstvu kakor živa knjiga vse naše narodnosti, da bo v njihovem domu živel duh domačnosti in prave narodne zavesti, da se bo toliko njegaj duha v vezeninah, pohištvu in govorici!

2. Na predavanjih je poudariti moč zdržanja in premagovanja.

- a) Premagovanje strasti.
- b) Moč volje, ki vodi človeka po ravnih potih. Prav ženstvu je treba še močnejše volje ka-

kor moškim, zakaj ozek je okvir, v katerem se gibljejo.

3. Predavanja o ljubezni.

- a) Govoriti je o navadni frazi: ljubezen. Kakšen pomen ima zdej ta beseda. Le spolnost je, ki veže žensko z moškim. Spolnost pa je kakor pena, ki se razprši v kratkem času. Zakon na taki podlagi je brez notranje vsebine, življenje puho, dom prazen, otroci — balast!
- b) Ljubezen temelji na duševnem razumevanju ženske in moškega. Dobrota in prijateljstvo je ona vez, ki bo držala na vseh težkih potih. Ljubezen je duševna — v prvi vrsti!
- c) Pobjati je koketerijo, prazno zunanost in nalepšanost. Koketerija je brezdna, je ne vredno ženske, ki ni zato tu, da se prodaja.
- č) Vlačugarstvo mora pronehati! Ženska je v prvi vrsti mati. Tudi sami poljubi niso šale. Dekleta naj bi pazila na take igrače, ki razburjajo strasti. Več resnosti in notranjosti!
- d) Prostitucija je zakon brez notranje, duševne vezi!

4. Predavanja o zakonu.

- a) Ženska bodi žena, ponosna in nedotakljiva.
- b) Bodi mati, na kateri stoji ves dom.
- c) Bodi prijateljica moža, ki hodi z njim roko v roki tudi pri njegovem duševnem delu. Potem bo dom res dom in ne bo v njem dolgočasje in ne hrepenenja po zabavah in gostilnicah.
- č) Dom bodi kakor lepa pesem v narodnem duhu in tili lepoti.

5. Predavanja o vzgoji otrok.

(Oče! »Materinsko vzgojo dece«!)

8. Predavanja o dobroti.

- a) Poudarjati je duševno oliko, v njej je dobrota, ki bodi temelj vsakega človeka.
- b) Dobrota mora voditi človeka do človeka, in ženska je v prvi vrsti poklicana na to delo.
- c) Povedati je še in še, da je človek v dobroti šele pravi človek.

9. Predavanja takih vsebin morajo biti seveda v rokah ljudi, ki imajo samj visoko duševnost, ki čutijo dobroto v sebi in jim take besede niso le gola fraza.

V. Debate.

1. Debate naj bi vodili predavatelji v kaki društveni sobi, šoli, knjižnici ali tudi na izletih.

2. Za take debate bi moralo biti le malo udeležencev in čutiti ne smejo, da jih kdo vodi.

3. Voditelji debat morajo biti kakor skrivna vez vseh besed in ne smejo vplivati očitno s svojimi naziranjmi.

4. V debatah se požlvi duh in bi prešla in prišla iz mode tudi ona slaboglasna »ženska logika«, ker bi se v njih naučile ženske zagovarjati svoja načela in logično razvijati samostojne misli pod nevidno roko voditelja debat.

5. Debate bi koristile potem tudi za dom in pravo vzgojo otrok. Matere bi znale odgovarjati na otrokova vprašanja in bi razumevale vso duševnost nežnih, detinskih dob.

Utemeljitev.

Zakaj toliko besed o ženski narodni vzgoji? Zato, ker sloni ves narod na rami ženske. Če bomo imeli res narodno, zavedno, plemenito žensko, bomo imeli tudi narodne, zavedne in plemenite moške. Prva učiteljica otrok je mati, prva

šola otrok je dom. Ženska je v prvi vrsti mati; in glejte, mati je steber naroda.

Velike, dobre matere — velik, dober narod!

2. Izvunšolske vzgojne naprave.

(Jan Baukart).

I. Predšolska doba.

1. Varstvo mater.

- a) Vzgoja otroka se ne sme začeti ob njegovem rojstvu, temveč že prej. V to svrhu je potrebno, da se varuje otrok že v materinem telesu, osebno z ozirom na telesni razvoj. Temu smotru služi varstvo mater.
- b) Vsaka noseča žena (dekle), ki mora opravljati izvan svojega doma težka telesna in tudi duševna dela, da preživlja sebe in otroke ali da pomaga možu vzdrževati družino, ima od 6. meseca nosečnosti pravico do podpore, ki ji naj omogoča, živeti 6 mesecev brez tega dela. Osebno velja to za žene industrijskih delavcev. Podpore se lahko vsaj deloma delé v primernih živilih. Vsaka teh mater dobi porodniško in zdravniško pomoč za označeno dobo zastoj. Podpora po porodu velja tudi za slučaj, da je otrok mrtvorojen ali da umre pred 3. mesecem.
- c) Kjerkoli se izkaže potreba, se ustanovi porodišnica, ki se v splošnem upravlja po navedenih smernicah.
- č) Vse stroške za varstvo mater nosi javnost. Pokritje se naj išče v davku na samstvo. Darovi se ne odklanjajo.

2. Oskrba dojenčkov in sploh otrok do dovršenega 4. leta.

- a) Ta panoga socialnega skrbstva ima nalogo, vzgajati dojenčke in sploh otroke do dovršenega 4. leta, in sicer mater, kakor jih našteva točka b.
- b) Kjerkoli se izkaže potreba v gospodarskem, posebno pa v zdravstvenem oziru, se ustanovi dnevno zavetišče za dojenčke in otroke omenjene starosti takšnih mater, ki morajo večji del dneva delati izvan doma, da preživljajo svojce in sebe ali pomagajo možu v tem oziru. Oskrba ter zdravniška pomoč sta brezplačni.
- c) Takšna oskrba samo nadomešča materinsko oskrbo in ses me uveljaviti le tedaj, ako slednja ne zadoščajo iz vzrokov, navedenih pod b. Strokovnjaki morajo nuditi materam primeren pouk, ki je dostopen tudi vsem drugim materam, katere nimajo svojih otrok v zavetišču.
- č) Stroški so javni; pokritje se naj išče v davku na samstvo. Darovi se ne odklanjajo.

3. Otroški vrtci.

- a) Namen otroških vrtcev je, a) varovati otroke v predšolski dobi raznih škodljivih vplivov ceste in družbe; b) razvijati jih telesno in duševno z igro in igralnim delom. Prvo velja osobito za otroke mater, omenjenih pod točko »Oskrba dojenčkov« b), drugo splošno za vse.
- b) Otroški vrtci se torej ustanovi 1. povsod tam, kjer vladajo pod točko »Oskrba dojenčkov« b) navedene razmere; 2. kjer že to prebivalstvo z ozirom na njegov širši namen.
- c) V veljavi ostanejo za oba slučaja splošna pedagoška načela. Poudarjati je, da se mora izključiti pouk v strogem smislu.

č) Delitev po smotrih je le teoretična; praktično in tudi z ozirom na demokratizem se bosta oba slučaja združevala. Obvelja vendar točka c). Otroški vrtec vedno samo nadomešča domačnost.

d) V slučaju b 1) nosi stroške javnost, v slučaju b 2) vsaj deloma tudi starši. Privatna iniciativa pod državnim nadzorstvom ni izključena.

4. Telesna vzgoja.

a) V zavetiščih in otroških vrtcih se mora obratiti glavna skrb na pravičen telesni razvoj otrok. Matere je primerno poučevati. Uvesti je obvezno in redno ogledovanje otrok po strokovnjakih.

b) Stroške ogledov nosi javnost, vendar pa je določiti, v kakšni meri, oziraje se na gospodarski položaj staršev.

II. Doba enotne narodne šole.

1. Otroški domovi.

a) V zvezi z otroškim vrtcem ali tudi samostojno, toda vedno z istim, četudi z ozirom na starost gojencev razširjenim namenom se ustanovi pod enakimi pogoji otroški dom.

b) Z rastočimi leti gojencev stopa na mesto igralnega dela vzgojno delo samo in poleg tega ponavljalni pouk. Glavni del pouka se prepušča šoli. Igra dobi značaj razvedrila.

c) Tudi otroški domovi domačnost samo nadomeščajo.

č) Stroške za ustanavljanje in upravo otroških domov nosi javnost; privatna iniciativa pod državnim nadzorstvom ni izključena.

2. Šolske kuhinje.

a) Namen šolskih kuhinj je, da nudijo opoldne zdrave in tečne hrane tistim učencem, na ka-

terih matere se nanašajo pod »Oskrba dojenčkov b) navedeni pogoji, ali pa tistim učencem, ki morajo zaradi prevelike oddaljenosti svojega doma ostajati čez poldan v šoli. V tem smislu podpirajo šolske kuhinje telesno vzgojo.

- b) Prvi pogoji veljajo za industrijske kraje, drugi pa posebno za šole na kmetih. Pri slednjih je razločevati otroke ubožnih in imovitih staršev.
- c) S tega vidika je pritegniti tudi starše, da primerno prispevajo stroškom. Vendar prispevek ni predpogoj za boljšo hrano. Javnost mora šolsko kuhinjo podpirati v določeni meri. Obratovati pa se je največ na javno dobrotljivost.
- č) S šolskim domom je vedno združena tudi šolska kuhinja.

3. Telesna vzgoja.

- a) Namen ji je vsestranska okrepitev telesa in značaja.
- b) Uveljaviti jo je izven šolskih ur pri vsaki šoli, v kolikor to dopuščajo krajevne razmere (oddaljenost td.), posebno pa v otroških domovih.
- c) Sredstva so ji: skupne igre pod vodstvom šolskih učiteljev in voditeljev otroških domov; v višjih letih umerjena telovadba; kopanje, pouk v plavanju i. dr. ter skupni izprehodi in izleti.

4. Mladinske knjižnice in čitalnice.

- a) Namen jim je razvedrilo in vzgoja mladine v narodnem duhu.
- b) Ustanove se ali v zvezi z otroškimi domovi ali samostojno v vseh mestih, trgih in po kmetih v vsaki župniji. Dostopne so vse mladini v šolski starosti.

- c) Sredstva mladinskih knjižnic in čitalnic so po pedagoških načelih izbrano čtivo za uporabo v čitalnici sami ali doma; vse to pod strokovnim nadzorstvom; pripovedovanje primernih povesti in skupno razpravljanje o njih.
- č) Stroški za ustanavljanje in oskrbovanje mladinskih knjižnic in čitalnic so javni s privatnimi prispevki. Stremiti je za ustanovitve mladinskih knjižnic in čitalnic z enako izbranim čtivom iz vse jugoslovanske mladinske literature.

5. Roditeljski sestanki.

- a) Namen jim je pouk staršev v vzgoji in okrepitev stika med domom in vsemi javnimi vzgojnimi napravami.
- b) Prirejatj jih je povsod, kjer se pokaža potreba v gornjem smislu, posebno pa v normalnem oziru; inace pa vedno v zvezi z otroškim domom.
- c) Sredstva so jim strokovna predavanja in demonstracije o vseh perečih vzgojnih in zdravstvenih vprašanjih v poljudni obliki; razgovori, vprašanja staršev in pojasnila -- debata.
- č) Eventualni stroški za prireditve roditeljskih sestankov so javni.

III. Doba nadaljevalne šole.

1. Vajeniški domovi.

- a) Smoter jim je isti kakor otroškim domom s posebnim ozirem na starost gojencev in vzgojo značaja.
- b) V glavnem se ustanove v zvezi z otroškimi domovi ali vsaj pod istim strokovnim vodstvom ali tudi zase pri nadaljevalnih šolah.
- c) Sredstva so jim: Vzgojni poučevalni pouk raznih strok; pouk v ročnosti sploh; igre kot

razvedrilo, zmerna telovadba za telesno okrepitev; skioptične in kino-predstave z izbranim vzporedom, poljudni koncerti.

- č) Stroški za ustanovitev in upravljanje vajeniških domov so javni s prispevki delodajalcev.

2. Knjižnice in čitalnice.

- a) Smoter jim bodita razvedrilo in vzgojni pouk mladine v narodnem duhu.
- b) Ustanove se ali v zvezi z vajeniškimi domovi ali kot nastavek mladinske knjižnice in čitalnice in so dostopne vsej mladini v starosti 14. do 18. leta. Splošno veljajo še določbe točke b) »Mladinske knjižnice in čitalnice«.
- c) Sredstva so jim: po pedagoških in umetniških načelih izbrano čtivo iz vse jugoslovanske književnosti, poudarjajoč praktično smer; lažje umljiva in zanimiva predavanja z vsakega polja vede; čitanje dobrih revij in časopisov; predavanja.
- č) Stroški za ustanovitev in vzdrževanje teh knjižnic so javni s prispevki delodajalcev. Skrbeti je, da se v vsakem večjem kraju ustanovi »normalna knjižnica«.

3. Telesna vzgoja.

- a) Smoter ji je isti kakor pod a) Telesna vzgoja. Doba enotno šole.
- b) Uvesti se mora v vsakem vajeniškem domu, drugod povsod pri nadaljevalnih šolah, v kolikor dopuščajo krajevne razmere.
- c) Sredstva so ji: zmerna telovadba po primer-nem strokovnem sestavu, resnejše igre in tekme, kopanje, izleti. Športi so izključeni.
- č) Stroški javni s prispevki delodajalcev.

4. Organizacija skupnih izletov in potovanj.

- a) Namen ji je, da razširja udeležencem duševno obzorje, jim nudi razmeroma ceno razvedrilo, jih navaja k samostojnosti in jim zbuja čut narodno skupnosti.
- b) Potrebna je ta organizacija v vseh vajeniških domih, v nadaljevalnih šolah, kjerkoli to dopuščajo gospodarske prilike.
- c) Izletji in krajša potovanja se vrše v kraje, sloveče po svoji prirodni krasoti, zgodovinskem pomenu, gospodarski veljavi itd., oziraje se na izvoljeni poklic vajencev, oziroma udeležencev.

IV. Pošolska doba.

1. Ljudski domovi.

- a) Ljudski domovi naj nudijo ljudstvu zabave in pouka, ne da bi bilo prisiljeno uživati alkoholne pijače; naj ga vzgajajo v narodnem duhu in mu vcepijo čut solidaritete.
- b) Ustanove se ali v zvezi z vajeniškimi domovi ali samostojno kot reorganiziran narodni dom.
- c) Da dosežejo svoj smoter, se poslužujejo javnih čitalnic, normalne knjižnice, ne oziraje se samo na jugoslovansko slovstvo, temveč tudi na slovstvo drugih narodov, predvsem slovanskih; nadalje poljudnih predavanj, skioptičnih in kino-predstav, gledaliških predstav, koncertov itd. — vse z izključitvijo strankarske politike.
- č) Stroški za te naprave in prireditve naj bodo javni s prispevki raznih korporacij.

2. Izobraževalni tečajji — ljudsko vseučilišče.

- a) Smoter tej napravi je nadaljnja izobrazba in vzgoja višjih naukov željnih in nadarjenih po-

sameznikov, ki niso posečali primernih višjih šol.

- b) Prirediti jo je ali v zvezi z ljudskimi domovi ali na vseučiliščih ali v drugih krajih, kjer so dani predpogoji za uspevanje.
- č) Stroški so javni z zasebnimi podporami.
- d) Reden obisk teh predavanj itd. se naj potrdi z izpričevalom.

3. Sokolska društva.

- a) Namen jim bodi dovršitev telesne vzgoje, vzgoje značaja in narodnega čuvstva.
- b) Ustanove naj se povsod, kjer so dani pogoji za uspešno delovanje, posebno v stiku z vajeničnimi in ljudskimi domovi. Pri tem se je držati že obstoječih društev.
- c) Poslužujejo se telovadbe po sokolskem sestavu brez enostranskega šperta, javnih nastopov kot sredstva propagande, osebnega stika članstva, predavanj in drugih raznih prireditiv.
- č) Stroške nosijo posamezna društva ter se krijejo z državnimi podporami.

4. Organizacija izletov in potovanj.

- a) Kakor pod a) istega predmeta v III. delu.
- b) Izvesti jo je v vseh ljudskih domovih, sokolskih društvih in izobraževalnih tečajih ali tudi samostojno.
- c) Sredstva so ista kakor pod točko č) istega predmeta v III. delu, s pristavkom, da je prirediti izlete in potovanja v večjo oddaljenost, oziraje se na splošni pomen izbranih krajev ali pokrajin.
- č) Stroški so v glavnem zasebni; za posebno nadarjene, ubožnejše udeležence izobraževalnih tečajev vsaj deloma javni.

V. Splošne naprave.

1. Javne disciplinarne odredbe.

- a) Namen teh odredb je, dati javni oblasti moč, da nadzira izvanšolsko vedenje šolske in šoli odrasle mladine in kaznuje prestopke v duhu pravičnosti in dušeslovja; da kliče na odgovor ne samo storilca, temveč tudi moralne provzročilce prestopka, to je zanikrne starše in delodajalce.
- b) Te odredbe morajo veljati za vse kraje v enaki meri; skrbeti je osobito za hitro postopanje.
- c) Sredstva so: razdiranje mladine v javnosti po javnosti sami, hitra preiskava prestopka, v manjših slučajih ukor, ako se pa ponavljajo in o težjih stroga kazen brez priziva. Skrbeti je, da kazen ni preveč žaljiva in da nima nikakih ali vsaj ne prevelikih posledic za kaznjencevo bodočnost.
- č) Stroški so javni, ker tvori to sodstvo del običajnega sodstva s pedagoškim sosvetom — varstvenim svetom.

2. Društva za mladinsko varstvo in skrbstvo.

- a) Izvršitev gori omenjenih odredb podpirajo društva za mladinsko varstvo in skrbstvo; nadalje je njih naloga, motriti socialni in нравstveni položaj mladine ter neposredno ali posredno z nasveti in dejanji intervenirati, kadar proti mladini škoda v нравstvenem oziru.
- b) Ustanoviti jih je v vsakem večjem kraju, vsaj na sedežu sodišča, ki izvršuje pod 1. omenjene odredbe. Za razne stanove (učiteljstvo, duhovništvo, sodnike itd.) boji članstvo obvezno.

c) Sredstva: opazovanje socialnih pojavov in njih moralnih posledic v narodu; opozarjati oblasti na kvarne pojave, odpravljati jih iz lastne iniciative in moči ali s pomočjo oblasti, navetovati potrebne korake, širiti smisel za socialno skrbstvo in mladinsko varstvo v vseh slojih naroda.

č) Stroški so društveni z izdatno javno podporo.

3. Zavodi za slaboumne, slepce in gluho-nemce; poboljševalnice; prisilne delavнице.

a) Namen teh zavodov je vzgoja tistih članov človeške družbe, v kolikor toliko polnovredne ljudi, ki 1. nimajo vseh čutil razvitih ali 2. ki so moralno že tako pokvarjeni, da bi se brez varstva in vzgoje razvili v zločince.

b) Ustanoviti se morajo v vsakem okrožnem mestu, za drugo kategorijo v okolici teh krajev.

c) Poslužujejo se za 1. kategorijo psihološko utemeljene metode za vzgojni pouk v vseh predmetih do najvišje mere; za 2. psihološko premišljeno vzgoje, ki stremi posebno za okrepitev volje, in skupnega vzgojnega dela v proupeh skupnosti.

č) Stroški so javni.

D o s t a v e k.

Poudarjati je treba, da je iz tega načrta za izzunšolsko izobrazbo razviden vzor vzgojne naprave, ki sega od varstva mater in dojenčkov preko otroških vrtcev, otroških in vajeniških domov do ljudskih domov in ljudskega vseučilišča.

Stroške sem naprtil večinoma državi, in to iz dveh vzrokov:

1. ker pričakujem od naše Jugoslavije, da se bo v polni meri zavedala svoje kulturne dolžnosti kot resnično demokratska država;

2. ker sem prepričan, da ne more noben narod naložiti svojega imetja bolj varno in v vsakem oziru bolj dobičkanosno, kakor v pametni vzgoji telesa, duha in značaja svojih mladih državljanov.

3. Socialne naprave pri šolstvu.

(—è).

Načelo:

Vsak otrok imej v okvirju vsega javnega šolskega organizma pravico do popolnoma brezplačne izobrazbe svojih nagibov in zmožnosti.

V dosego tega načela služijo:

a) pri šolstvu samem:

1. Brezplačnost pouka in učnih pripomočkov v vseh šolah.

2. Odprava šolnine, izpitnih taks in kolkovanja izpričeval.

3. Ustanovitev internatov iz javnih sredstev za nadarjene ubožne učence, ki obiskujejo šole višjih kategorij zunaj bivališča svojih staršev.

4. Ustanove za posebno nadarjene učence ubožnih staršev se za obisk vseh šolskih kategorij pomnože. Obstoječe privatne ustanove se združijo ter upravljajo v enem fondu.

5. Skrbstvene naprave za otroke, ki so zapuščeni, in za sirote.

6. Ustanovitev otroških zvez, otroških vrtcev in okrepčevališč, ki se uvrste v javno šolstvo.

7. Šolske kuhinje in zavetišča.

8. Brezplačno zdravniško nadzorovanje po vseh šolah (šolski zdravniki, šolske lekarne).

9. Preprečenje izrabljanja otrok pri delu, oziroma nepripustitev šolskih otrok k pridobniškemu delu.

10. V obveznih nadaljevalnih šolah se po-

učuje le ob delavnikih in izvun večernih ur.

b) izvun šolstva kot javne naprave:

1. Varstvo mater.

2. Varstvo dojenčkov in otrok zlasti z ustanovitvijo dnevnih zavetišč.

3. Pospeševanje vseh mladinsko-skrbstvenih naprav po šoli.

4. Uredba posebnih šol za otroško varstvo in mladinsko skrbstvo.

III.

NAČRT ŠOLSKEGA ZAKONA,

ki določa temeljna načela za narodno in narodno višjo šolo ter za izobrazbo in pravno stališče učiteljstva na teh šolah.

(Pav. Flerè in E. Gangl).

Člen I.

Namen šolstva; javno šolstvo.

§ 1. Namen šolstva je enotna etična in narodna izobrazba vse narodove mladine. Izobrazba zadeva vzgojo in pouk ter telesno vzgojo. Vzgoji je naloga buditi etične sile in ustvarjati podlago socialnega narodnega mišljenja, čuvstvovanja in hotenja; pouku razvijati v mladini potom umskega in ročnega dela individualne sile do samostojnosti; po telesni vzgoji v šolstvu pa se krepi mladina telesno.

§ 2. Vsaka šola, ustanovljena ali vzdrževana s stroški države, je javen zavod, ki more vanjo kot v javni zavod hoditi mladina kakršnegakoli veroizpovedanja. Šole, ustanovljene ali vzdrževane na drug način, so zasebni zavodi.

A. Javno šolstvo.

Člen II.

Narodno šolstvo in narodno višje šolstvo.

I. Namen in organizacija šol.

1. Narodna šola.

§ 3. Namen narodne šole je, da dá v okvirju splošnega šolstva vsem otrokom v narodu v ko-

šolskih in s poukom trdni in široki skupni temelj za občo in za nadaljnjo šolsko izobrazbo.

Za vzgojo in pouk skrbi učiteljstvo na šoli, za zdravstvo meš šolsko mladino pa šolski zdravnik, ki ga nastavi in nagradi višji šolski svet.

§ 4. Učni predmeti na narodni šoli so:

verouk;

učni jezik: čitanje in pisanje, slovnica in pravopis, spise in slovstvo;

računstvo v zvezi z merstvenim oblikoslovjem;

najvažnejše iz prirodopisja in zdravstva ter prirodoslovja, iz zemljepisja in zgodovine, oziraje se zlasti na zgodovino naroda in domovino;

risanje;

petje;

telovadba.

Razentega se poučujejo deklince v ženskih ročnih delih, v najvažnejšem iz domačega gospodinjstva in iz vzgoje, v čemer jih poučujejo posebe zato nastavljene učne osebe.

Obseg, ki nai se v njem ti predmeti obravnavajo, je odvisen od šolske organizacije po številu razredov. Od te je odvisno tudi razširjenje pouka na druge, dozdaj neimenovane predmete, od katerih prinaja kot drugi jezik splošno v poštev le eden od državnih jezikov (slovenščina, oziroma srbohrvaščina), oziroma jeziki, ki se pripuste narobnem potom. Med takimi predmeti stoje v ospredju primerna deška ročna dela.

Metodični poudarek pri pouku v narodni šoli daje stvarnoformalna stran pouka.

§ 5. Normalne učne načrte za narodne šole, kakor tudi šolski in učni red za nje izdelajo pokrajinske učiteljske skupščine. (§ 76.) Učni načrti, kakor tudi šolski in učni red se lahko izpreminjajo po časovnih potrebah. Temeljno načelo za ves pouk v šolah je, da bodi vedno v soglasju z znanstveno ugotovljenimj ali vsaj točasno priznavanimi resnicami.

§ 6. Posamezne cerkve ali verske družbe poučujejo, ne dotikaje se vrhovne nadzorstvene pravice države, mladino v verstvu svoje konfesije. Na vzgojevalno in ostalo poučevalno delo v šoli pa nima nobena cerkev vpliva. Učitelji javnih šol se na noben način ne morejo siliti k temu, da bi kakorkoli sodelovali pri pouku verstva ali pri verskih (cerkvenih) vajah in pobožnostih šolske mladine.

§ 7. Učni jezik na narodnih šolah sme biti samo materinski jezik šoloobveznih otrok. Višji šolski svet uredi v svojem območju organizacijo ljudskih šol tako, da se temu načelu v narodnostno mešanem ozemlju najpopolneje ugodij tudi za narodnostne manjšine, vendar pa je tudi v vseh družojezičnih šolah obvezen pouk v jeziku, navadnem v območju dotičnega višjega šolskega sveta.

§ 8. Učna snov narodnih šol se razdeli na posamezna leta, v katerih hodijo otroci v šolo, tako da je vsako šolsko leto učna stopnja.

Vsaka narodna šola mora biti brez ozira na število šolskih otrok najmanj dvorazredna.

Kako naj se šolska mladina razdeli na razrede ali oddelke, je odvisno od tega, koliko je otrok. Ustanavljati takozvani poldnevni pouk se ne dovoljuje.

§ 9. O pripuščanju učnih knjig za uporabo pri pouku odločajo pokrajinske učiteljske skupščine.

Izbira na ta način za pouk pripuščenih učnih knjig za posamezne šole pripada okrajni učiteljski skupščini.

§ 10. Število tedenskih učnih ur v vsakem letniku javnih narodnih šol določajo učni načrti.

Poučevati se sme z izločitvijo opoldanske ure le med 7. uro zjutraj in 5. uro zvečer.

§ 11. S posebnim ozirom na krajevne potrebe se pri posameznih šolah lahko ustanove šole za skrbstvo, vzgojo in pouk otrok, ki še niso šolo-obvezni. Vsaka narodna šola mora nuditi priliko za ustanovitev šolske kuhinje.

Vsaka narodna šola ima za otroke, ki ne prestopijo iz narodne šole v kako drugo šolo, obvezno, vsaj enoletno nadaljevalno šolo strokovno-praktičnega značaja. Te enoletne nadaljevalne šole se zlasti v večjih krajih lahko razširijo v obvezne dveletne.

Podrobnejša določila o organizaciji teh zavodov in naprav se izdajo zakonodajnim potom. Tako se ureja tudi ustanavljanje posebnih šol, oziroma tečajev ali razredov, združenih z narodnimi šolami za vzgojo manj razvite, abnormalne (gluhoneme, slepe, pohabljene, slaboumne, нравno zanemarjene ali pokvarjene) mladine.

§ 12. Število učnih oseb na šoli se ravna po številu razredov.

Maksimalno število učencev v vsakem razredu narodne šole se določi na 40. Če je v kakem razredu začetkom šolskega leta vpisanih več ko 40 otrok, se mora takoj otvoriti nov razred, in sicer začasen. Če traja ta začasni razred nepretrgoma tri šolska leta, se mora izpremeniti takoj v definitivni razred. Nanovo ustanovljeni razredi so vedno postopni razredi, dokler ni preskrbljeno za postopne razrede pri vseh časovnih stopnjah

(letnih semestrih). Šele, ko so ustanovljeni pri šolih vsi postopni razredi, se ustanavljajo novi razredi kot paralelke.

Podrobnejša določila o ustanavljanju razredov in učiteljskih služb pri njih se izdajo zakonodajnim potom. Tako se tudi določa, če naj se maksimalno število otrok v razredu zniža, kar se mora zgoditi takrat, kadar obsega razred le po en letni semester.

§ 13. Narodno šolo upravlja šolski upravitelj, ki ga potrdi lahko štiri dobe zaporedoma, vselej pa ob soudeležbi domače učiteljske skupščine okrajni šolski vodja za dobo 6 let.

Prehodna določba: Dosedanji šolski voditelji ostanejo v funkcijah do konca svoje aktivnosti.

§ 14. Na vseh stopnjah in vrstah narodnih šol so vse učiteljske službe enako pristopne redno po zakonu kvalificiranim moškim in ženskam, le da mora biti najmanj pol učiteljstva moških učnih oseb.

2. Narodne višje šole.

§ 15. Narodna višja šola ima kot koedukacijska šola v okvirju šolstva namen nuditi višjo splošno izobrazbo, kakor jo nudi narodna šola, oziroma se posebnostno na potrebe državlanskega življenja, kakor tudi nuditi priprave za študij na raznih strokovnih šolah.

Zato stopa na teh šolah poleg stvarno-formalnega pouka v ospredje pouk v realijah kot strokah in da pouku lahko poudarek kulturno okrožje, ki se je zanjo šola ustanovila (kmetijski, trgovski, obrtniški).

Učni predmeti narodnih višjih šol so:
verouk;

učni jezik: čitanje, slovnica in pravopis, spise
in pouk v korespondenci, slovstvo;
zemljepis in zgodovina s posebnim ozirom na
zgodovino naroda in domovine;
prirodopis z zdravstvom;
prirodoslovje;
računanje z enostavnim knjigovodstvom;
geometrija in geometrijsko risanje;
prostoročno risanje;
lepopis;
petje;
telovadba.

Razentega se deklice poučujejo tudi v ženskih
ročnih delih in v najvažnejšem iz domačega go-
spodinjstva in iz vzgoje, v čemer poučujejo po-
sebe zato nastavljene učne osebe.

Neobvezni učni predmeti so lahko drugi živi
jeziki, stenografija, strojepisje, kmetijski pouk itd.,
zlasti z ozirom na kulturni značaj okrožja, ki se
je zanje šola ustanovila.

§ 16. Narodna višja šola obstoja iz najmanj
štirih razredov, ki se nastavljajo na peti letnik na
rodne šole. Eventualni peti (šesti) razred narodne
višje šole je strokovno-praktičnega značaja.

Vsaka narodna višja šola je samostojen za-
vod in mora imeti vedno lastnega upravitelja. Ne
dovoljuje se združitev uprave pod istim uprave-
ljem niti dveh narodnih višjih šol, niti narodne
višje šole z narodno šolo.

Narodno višjo šolo upravlja šolski višji upra-
vitelj, ki ga potrdi lahko štiri dobe zaporedoma,
vselej pa ob soudeležbi domače učiteljske skup-
ščine višji šolski nadzornik narodnih višjih šol za
dobo 6 let.

Prehodna določba: Smiselno velja pre-
hodna določba k § 13.

§ 17. Kar določajo §§ 2., 5.—9., 11.—14., velja tudi za narodne višje šole, toda s sledečimi izpremembami:

Razen normalnega učnega načrta za narodne višje šole, ki ga izdelajo skupne konference učiteljstva vseh narodnih višjih šol v območju istega višjega šolskega sveta, naj se k § 5. napravi za vsako narodno višjo šolo posebni učni načrt, ki odgovarja splošnim namenom narodnih višjih šol (§ 15. a) in ki se ozira tudi na posebne krajevne, prirodne, družabne, gospodarske in kulturne okoliščnosti, v kolikor imajo pomen za splošno izobrazbo učencev, ki je potrebujejo v državljanskem življenju, in kolikor morajo upoštevati kulturni značaj okrožja, ki je zanje šola ustanovljena.

K § 9. Učiteljska konferenca narodne višje šole določa, katere učne knjige se na šoli uporabljajo.

K § 11. Učni tečajji, ustanovljeni pri narodni višji šoli se smatrajo za organične dele tozadevne narodne višje šole in veljajo zanje vsa zakonita določila, ki so veljavna o ustanavljanju paralelk in nastavljanju učnih oseb pri njih vzdrževanju.

K § 12. Učiteljski zbor narodnih višjih šol sestoji iz odgovornega upravitelja, ki ima naslov višjega upravitelja, strokovnih učiteljev za obvezne predmete in, v kolikor je potreba, iz učiteljev za neobvezne predmete, omenjene v § 17.

Na štirirazredni narodni višji šoli se nastavi šest strokovnih učiteljev z usposobljenostjo za poučevanje obveznih učnih predmetov narodne višje šole. Če je pri narodni višji šoli osnovan peti razred, se zanj nastavi dva nova strokovna učitelja, pri šestem razredu novo en strokovni učitelj itd. Za vsak novi razred

(paralelko) lihega števila po dva strokovna učitelja, za novi razred sodega števila pa po en strokovni učitelj.

II. Šolski obisk.

§ 18. Starši ali njih namestniki ne smejo svojih otrok ali varovancev pustiti brez pouka, ki je predpisan za narodne šole.

§ 19. Šolska obveznost se začne z začetkom šolskega leta, ki pride za dnevom, ko je otrok izpolnil 7. leto, in traja osem polnih let. Toda otroci smejo biti odpuščeni iz šole šele tedaj, če imajo najpotrebnejše vednosti, predpisane za narodno šolo. Mero teh vednosti določijo pokrajinske učiteljske skupščine. Po redni odpustitvi iz narodne šole prestopajo v nadaljevalnico (§ 11.).

§ 20. V narodne šole se sprejemajo učenci samo začetkom šolskega leta, razen če so se s starši ali njihovimi namestniki preselili. Izjemoma lahko okrajni šolski svet dovoli, da se kak otrok iz važnih vzrokov sprejme tudi med šolskim letom.

§ 21. Dolžnosti obiskovati javno narodno šolo so oproščeni začasno ali trajno:

1. otroci, ki hodijo v kako višjo ali strokovno šolo, v kolikor so te šole urejene tako, da nadoineščajo pouk v narodnih šolah;

2. otroci, zdravniško dokazano obremenjeni s telesno ali duševno boleznijo, ki ovira šolski obisk ali sicer onemogoča udeležbo pri pouku;

3. otroci, ki se poučujejo doma ali v zasebnem zavodu. V tem slučaju so starši in njih namestniki odgovorni, da otroci v zadostni meri uživajo pouk, kakor je predpisan za narodne šole. Okrajni šolski svet mora strogo nadzirati, da se tem predpisom zadošča;

4. kake drugačne olajšave glede šolskega obiska se ne dovoljujejo.

§ 22. Da šoloobvezni otroci šolo redno obiskujejo, so za to starši ali njih namestniki odgovorni in se lahko prisilljo k izpolnjevanju te dolžnosti tudi s prisilnimi sredstvi, ki se določijo zakonodajnim potom.

Soloobvezni otroci (§ 19.) se za pridobitno delo v poljedelstvu, v obratih, tvornicah, v takozvani domači obrti, v trgovini itd. sploh ne smejo uporabljati, in to niti od staršev niti od koga drugega.

§ 23. Vse potrebne knjige in drugi šolski pripomočki se preskrbe vsem šolskim otrokom iz javnih sredstev.

Člen III.

Pravni položaj učiteljstva narodnih in narodnih višjih šol.

1. Splošne določbe.

§ 24. Služba na javnih narodnih in narodnih višjih šolah je javna državna služba, ki jo more doseči brez razlike spola in vere vsak državljan, ki izkaže zanj predpisano usposobljenost (§§ 66., 69.). Pri izvrševanju svoje učiteljske službe je učitelj uradna oseba. Izključeni od učiteljske službe so oni, ki so bili od kazenskega sodišča obsojeni in so izgubili pasivno volilno pravico v občinske zastope.

§ 25. Nastavljati na provizorična mesta pri narodnih šolah je pravica okrajnih šolskih svetov, na provizorična mesta pri narodnih višjih šolah pravica višjega šolskega sveta.

§ 26. Poučevalna dolžnost učitelja se ravna po urniku, ki je predpisan za normalne razmere

razreda, v katerem učitelj poučuje. Najvišje število učnih ur znaša za učno osebo tedenskih 25 ur, nadure se honorirajo posebe. V to najvišje število učnih ur se šteje poprava pismenih (spisovnih) izdelkov z dvema urama in poprava računskih izdelkov z eno uro tedensko.

Upravitelji narodnih šol do vključno štirirazredne imajo tedensko največ po 8 ur učne obveznosti; upravitelji drugih narodnih šol in upravitelji narodnih višjih šol so poučevanja prosti.

Pravtako se posebe honorira poučevanje v prostih predmetih, poučevanje v nadaljevalnicah in prevzetje potrebne substitucije. Uredba poučevalne dolžnosti učiteljstva v nadaljevalnicah in pri potrebni substituciji se določi naredbenim potom.

Kot substituti se uporabljajo posebe zato nastavljeni okrajni substituti in mlajše učne osebe z večrazrednic.

§ 27. Učiteljem javnih narodnih in narodnih višjih šol so zajamčene vse državljske pravice, ki so zajamčene državljanom v državnih osnovnih zakonih, kakor tudi v drugih državnih zakonih.

§ 28. Za pravno stališče učiteljstva v šolstvu in javnosti se še določa:

1. Volitev v šolske zastope. V vse upravne šolske zastope voli učiteljstvo javnih narodnih in narodnih višjih šol svoje zastopnike, in sicer:

- a) v višji šolski svet 4 zastopnike s 4 namestniki;
- b) v okrajne šolske svete po 2 zastopnika z 2 namestnikoma.

Vse volitve se vrše za funkcijsko dobo zastopa po načelu enakosti, tajnosti, direktnosti, splošnosti in proporca.

2. Javna kvalifikacija. Službena kvalifikacija učiteljstva javnih narodnih in narodnih

višjih šol je javna in ima vsak učitelj zase pravico do vpregleda vanjo.

3. Dopusti učiteljskih oseb:

- a) V slučaju bolezni dobi vsak učitelj na javnih narodnih in narodnih višjih šolah na podlagi zdravniškega izpričevala bolezenski dopust, ki more trajati nepretrgoma najdalje 1 leto;
- b) študijske dopuste določa § 84., d, e);
- c) za ves čas svojega dopusta prejema učitelj polno plačo in ima pravico do posebne podpore, če izkaže, da mu je povzročala bolezen ali nadaljnja izobrazba izredne stroške.

4. Vojaška dolžnost učiteljev. Ves čas, ki so ga prebili učitelji narodnih in narodnih višjih šol v vojaški službi, se šteje brez prikrasave v učiteljsko službeno dobo in napredovanje.

5. Možitev učiteljic. Vsaka učiteljica nastavljena na javni narodni ali narodni višji šoli, se lahko poroči z moško osebo učiteljskega stanu; za poročitev z osebo, ki pripada drugemu stanu, mora prositi dovoljenja na višjem šolskem svetu. To dovoljenje se sme odreči le v slučajih, ko bi trpela zaradi možitve šola in stanovski ugled. Ti slučajji se ugotove zakonodajnim potom.

6. Postranska opravila učiteljstva. Katera postranska opravila so nezdružljiva z učiteljskim stanom, se določa zakonodajnim potom, pri čemer velja načelo, da se smejo smatrati kot taka le opravila, ki jemljejo ugled ali škodujejo učiteljskemu stanu ter ovirajo šolsko službo.

2. Službeni prejemki in pokojnina.

§ 29. Vsi službeni prejemki učiteljstva narodnih in narodnih višjih šol, učiteljic ženskih ročnih del in otroških vrtnaric, prejemki upokojenega

učiteljstva in preskrba učiteljskih vdov in sirot odgovarjajo popolnoma vsem tozadevnim določbam za državno uradništvo ter se s prejemki tega tudi avtomatično regulirajo.

Porazdelitev vsega navedenega učiteljstva v plačilne razrede državnih uradnikov se ugotovi zakonodajnim potom.

Za učiteljstvo šol, imenovanih v § 11. c, velja načelo, da ga je zmatrati v vsakem oziru kot enako učiteljstvu narodnih višjih šol.

§ 30. Provizorični učitelji prejemajo devetdesetinsko vsoto vsakokratne najnižje plačilne stopnje definitivnega učiteljstva.

§ 31. Nagrade za substitucijo so iste kakor pri državnem uradništvu; nagrade za pouk v nadleževalnicah se uredi zakonodajnim potom.

§ 32. Učiteljstvo, ki nima naturalnega stanovanja, prejema stanarino v izmeri kakor drugo državno uradništvo.

Naturalna stanovanja na šoli uporabljajo načeloma službeno starejši člani učiteljskega zbora z rodovino.

§ 33. Funkcijske doklade:

- a) Funkcijske doklade višjih in okrajnih šolskih vodij uredi zakonodaja;
- b) upravitelji narodnih višjih šol prejemajo funkcijske doklade letnih 400 K, za vsak nadaljnji razred, oziroma paralelko letnih 100 K;
- c) upravitelji narodnih šol prejemajo funkcijske doklade na šolah všteti trirazrednice letnih 300 K, za vsak nadaljnji razred, oziroma paralelko pa po 50 K.

§ 34. Učiteljstvu nakazuje njegovo plačo šolska oblast, ki ga nastavlja. Ta oblast je odgovorna tudi za hitro nakazovanje in redno izplačevanje.

§ 35. Službena doba; upokožitev:

- a) za službeno dobo učiteljstva narodnih in narodnih višjih šol veljajo iste norme kakor za državno uradništvo; učiteljstvu šol, imenovanih v § 11. c, se šteje vsakih pet službenih let, ki jih prebijejo na teh šolah, za šest let;
- b) vsi definitivni učitelji imajo pravico dočasne in stalne pokojnine ter do odpravnine po istih normah, kakor so veljavne za državne uradnike. Tozadevna službena doba se šteje od dneva nastavljanja v javni učiteljski službi;
- c) višja šolska oblast je upravičena iz službenih ozirov upokožiti vsakogar, ki je dosegel polno službeno dobo, a sam ne prosi za upokožitev;
- č) glede službenih let, ki jih je učitelj prebil v šolski službi pred vstopom v javno šolsko službo, se odredi zakonodajnim potom.

§ 36. Prejemki vsega učiteljstva, kakor tudi pokojnina in preskrba učiteljskih vdov in sirot se izplačujejo iz državnih sredstev.

3. Disciplinarni red; disciplinarno postopanje.

§ 37. Disciplinarni red za vse učiteljstvo javnih narodnih in narodnih višjih šol je isti kakor za državno uradništvo. Za ta disciplinarni red velja načelo, da more biti učitelj disciplinarno zasledovan samo pri prekoračenju predpisov v šolski službi ali za prestopke proti kazenskemu zakonu; v tem slučaju neodvisno od preiskave, ki jo je začelo kazensko sodišče.

Disciplinarno postopanje mora biti sestavljeno po principih, veljavnih za moderno sodstvo sploh, zlasti se pripušča prizadetemu pravica zagovora in priziva.

§ 38. Disciplinarni svet posluje na vsakem višjem šolskem svetu. Za njegovo sestavo mora veljati princip, da pripadajo disciplinarnemu svetu 4 zastopniki, ki jih voli učiteljstvo narodnih in narodnih višjih šol za funkcijsko dobo disciplinarnega sveta po načelu enakosti, tajnosti, direktnosti, splošnosti in proporca.

§ 39. Splošno velja za disciplinarno postopanje nastopno:

1. V vsakem slučaju disciplinarnega postopanja ne sme trajati čas od dne, ko se to naznani prizadeti učni osebi, do onega trenutka, v katerem dobi priliko za izpovedno izjavo, več kot 14 dni; vse disciplinarno postopanje mora biti končano najpozneje v 2 mesecih od uvedbe.

2. Anonimne ovadbe, ki naj bi spravile učitelja v disciplinarno preiskavo, se ne upoštevajo. Anonimne ovadbe se odstopijo sodišču, da zasleduje ovadnika in da uvede proti njemu kazensko preiskavo, če so bile trditve v ovadbi neutemeljena sumničenja.

3. Učitelj, ki je svojega tovariša ovadil šolski oblasti z namenom, spraviti ga v disciplinarno preiskavo, zapade disciplinarni preiskavi sam, če se izkaže neutemeljenost ovadbe.

4. Proti komur se je uvedlo disciplinarno postopanje, prejema za čas njegovega poteka svojo plačo neprikrajšano; če izkaže preiskava njegovo nedolžnost, ima vrhutega pravico terjati povrnitev vseh stroškov, ki mu jih je prizadela uvedba disciplinarnega postopanja.

5. Vsi zapisniki disciplinarnega postopanja in vsi prizivi so prosti kolkovine in vsake pristojbine.

6. Le na podlagi predidóčega disciplinarnega postopanja je mogoče izreči naslednje kazni:

- a) ukor s posledico nemožnosti v teku 2 let vlagati prošnjo za premestitev;
- b) premestitev iz službenih ozirov s povračilom preselilnih stroškov; posledica kakor pri a) za dobo 5 let;
- c) upokojitev iz službenih ozirov;
- č) odpust iz službe.

Člen IV.

O ustanavljanju narodnih in narodnih višjih šol.

§ 40. Dolžnost ustanavljati narodne šole pripada državi, ozirajoč se na princip, da morajo biti šole ustanovljene povsod, kjer je v okrožju ene ure več nego 40 otrok, ki morajo hoditi v šolo, oddaljeno več ko 3 km.

Zakonodajnim potom se urede tudi predpisi o ustanavljanju vzgojevalnih zavodov za abnormalne, za nravno pokvarjene, kakor tudi za otroke, ki še niso šoloobvezni, in tečajev za nadaljnjo izobrazbo šoli odrasle mladine.

§ 41. Pri ustanavljanju šol in tečajev vseh vrst velja princip, da se mora vsak otrok poučevati v svojem materinskem jeziku. Zakonodaja ima dolžnost, da izda posebne predpise o ustanavljanju šol v narodno mešanih krajih tako, da se bodo mogli tudi otroci narodnostnih manjšin poučevati v materinskem jeziku s pridržkom v smislu § 7.

§ 42. Dolžnost ustanavljati narodne višje šole pripada državi, ozirajoč se na princip, da se morajo narodne višje šole osnovati povsod, kjer so dani pogoji za šole z namenom, izraženim v § 15., in kjer je v okrožju ene ure več ko 80 otrok v dobi 11.—15. leta, ki bi morali hoditi do narodne višje šole oddaljeno več ko 4 km.

Člen V.

Stroški za narodno in narodno višje šolstvo.

§ 43. Vse stroške za javno narodno in narodno višje šolstvo nosi država. Za tekoče stroške se nakažejo šolskemu upraviteljstvu pavšali, ki se, oziraje se na organizacijo šole, določijo naredbenim potom.

Prehodna določba: Kako se uredi še tekoči izdatki posameznih dosedanjih krajnih šolskih svetov, oziroma krajevnih občin (dolгови za šolske stavbe i. dr.) med državo in občinami, določi zakonodaja.

§ 44. Vsaka javna šola mora imeti toliko prostorov, kolikor ima razredov, razentega še potrebne postranske prostore (telovadnico in igrišče, pisarnico šolskega upravitelja, konferenčno sobo, knjižnico, kabinete za učila). Narodna višja šola mora imeti tudi posebno risalnico in delavnico za ročna dela. Pri vsaki šoli mora biti tudi vrt.

Vsaka šola mora biti preskrbljena s potrebnimi učnimi pripomočki in s knjižnico za učence.

Podrobnejša določila o ureditvi šolskih poslopij in prostorov ter o preskrbljevanju s pripomočki izda zakonodaja.

§ 45. Ves pouk na javnih narodnih in narodnih višjih šolah je za otroke brezplačen. Prepovedano je pobirati od otrok ali staršev kakršnekoli dajatve ali šolske pristojbine.

Člen VI.

Šolski uradi.

§ 46. Šolski uradi, ki so ustanovljeni zato, da vodijo in nadzorujejo izvrševanje pedagoško-didaktične in administrativne naloge narodnega in narodnega višjega šolstva, so:

- a) ministrstvo prosvete;
- b) višji šolski svet;
- c) okrajni šolski svet;
- č) šolsko upraviteljstvo.

§ 47. Ministrstvo prosvete. Delokrog ministrstva prosvete določa ustava in zakonodaja; zadnja oziraje se na § 79. tega zakona.

§ 48. Višji šolski svet. Območje višjega šolskega sveta se krije s primernim politiško upravnim območjem, če ne določi zakonodaja drugače. Sedež višjega šolskega sveta je v kraju, kjer je tudi sedež odgovarjajočega politiškega upravnega območja.

Člani višjega šolskega sveta so: vsi višji vodje narodnih srednjih, narodnih višjih in narodnih šol; zastopstvo vlade; zastopniki učiteljstva (§ 28., 1., a) in zastopniki cerkvá; zastopstvo zdravniške zveze, trgovskih, obrtnih in kmetijskih osrednjih zvez, zastopstvo telovadnih osrednjih zvez; zastopnik socialnega skrbstva in juridično naobražen referent, ki ga imenuje vlada. — Vsak zastopnik ima svojega namestnika, ki se udeležuje sej višjega šolskega sveta, kadar je zadržan zastopnik. Predsednik in njegovi namestniki so višji šolski nadzorniki.

V delokrog višjega šolskega sveta sodijo razen vodstva in nadzorovanja vsega šolstva v njegovem območju, imenovani pri zasedenju razpisanih definitivnih službenih mest, pri čemer se mora ozirati na terno-predlog okrajnega šolskega sveta; izvrševani v § 39, 6, navedenih disciplinarnih kazni, kakor tudi vseh ostalih, v zakonu posebe navedenih določitev — tudi vse legislativne eksekutive, ki jih podrobneje določi zakonodaja, pri čemer mora veljati načelo, da je višji šolski svet

urad, ki mu je skrbeti le za dobrobit in povzdigo šolstva in učiteljskega stanu v svojem območju.

§ 49. Okrajni šolski svet. Območje okrajnega šolskega sveta se krije z območjem sodnega okraja; sedež okrajnega šolskega sveta je v kraju, kjer je sedež okrajnega sodišča.

Člani okrajnega šolskega sveta so: okrajni šolski vodja (obenem predsednik); 2 zastopnika učiteljstva v okraju (§ 28., 1, b) in 1 zastopnik cerkve, voljen od duhovščine v okraju; 4 zastopniki kmetijstva, trgovstva in obrtništva (večina po poročju); 1 zastopnik zdravništva; 1 zastopnik telovadnih zvez in 1 zastopnik socialnega skrbstva. Vsi ti zastopniki so voljeni od tozadevnih okrajnih korporacij; kjer pa teh ni, pošlje kot svojega zastopnika v okrajni šolski svet osrednje zvezno vodstvo iz svojih članov v dotičnem okraju. Vsak zastopnik ima svojega namestnika, ki se udeležuje sej, kadar je zadržan zastopnik.

V delokrog okrajnega šolskega sveta sodi vodstvo in nadzorovanje narodnega šolstva v okraju, nastavljanje provizoričnega učiteljstva, sestava terno-predlogov pri oddaji razpisanih definitivnih učnih mest, skrb za izvrševanje naredb višjih šolskih oblasti in poročanje na te o šolstvu in učiteljstvu v okraju. Podrobnejša določila, v kolikor jih ne vsebuje šolski zakon, izda višji šolski svet, pri čemer mora veljati načelo, da je okrajni šolski svet urad, ki mu je skrbeti le za dobrobit in povzdigo šolstva in učiteljstva v svojem okraju.

§ 50. Posamezne šole upravlja šolski upravitelj (§§ 13., 14.). Njegovo nalogo določi, v kolikor je ne določa šolski zakon sam, višji šolski svet.

Vsekakor sodi v njegovo področje pedagoško-didaktično vodstvo šole, uvajanje učiteljstva v

šolsko službovanje (§ 67., b), vodstvo vseh uradnih poslov na šoli, nadziranje zbirke učil in učnih pripomočkov ter nadziranje šolskih knjižnic. Šolski upravitelj prevzema tudi letne pavšale za šolo (§ 43.) in vodi šolske račune in šolsko matico.

§ 51. Narodne višje šole spadajo, dokler se ne pokaže potreba po drugačni ureditvi, direktno v področje višjega šolskega sveta, katerega član je višji vodja za meščanske šole.

Člen VII.

Učiteljska izobrazba in usposobljenost.

1. Učiteljska izobrazba.

§ 25. Izobraževališče za učitelje in učiteljice imajo namen, da izobrazijo stanovsko-zveste, z ljubeznijo do mladine navdane učiteljske osebnosti, ki so sposobne in voljne, da izpolnujejo ljudski šoli zakonito določene naloge.

§ 52. Izobraževališča za učitelje in učiteljice po spolu gojencev v izobraževališčih za učitelje in v onih za učiteljice ter je dvojna: splošna in strokovna.

§ 54. Splošna izobrazba, potrebna za učiteljstvo narodnih in narodnih višjih šol, je enaka splošni izobrazbi, ki jo nudijo višji razredi srednje šole (gimnazije, realke, realne gimnazije) in se dobiva na učiteljskih s tolikimi letniki, kolikor višjih razredov ima vsaka druga srednja šola.

§ 55. Pouk, ki ga dobivajo gojenci na učiteljskih, obsega naslednje obvezne predmete:

verouk;

splošno vzgojeslovje z njegovimi pomožnimi predmeti (psihologija s posebnim ozirom na mladinoslovje, logika, etika in estetika), filozofska propedeutika;

učni jezik (slovenščina in srbohrvaščina);
staroslovenščina;
zemljepis z upoštevanjem geologije;
zgodovina in ustavoznanstvo;
narodno gospodarstvo in sociologija;
matematika in geometrijsko risanje;
prirodopis s prirodoznanskimi vajami;
prirodoslovje s prirodoznanskimi vajami;
higiena in poljudna medicina;
lepopis;
prostoročno risanje;
stenografija;
telovadba in druge telesne vaje;
glasba, in sicer petje ter en instrument (relativno obvezno).

Tem predmetom se neobvezno pridruži učne živih tujih jezikov, pouk v strojepisju, knjigovodstvu, poljedelstvu i. dr., pouk v (deških in ženskih) ročnih delih, na ženskih učiteljskih tudi pouk v gospodinjstvu in kuharstvu.

§ 56. Za sprejem v 1. letnik učiteljsča se zahteva dovršitev vseh nižjih razredov srednje šole ali dovršitev popolne narodne višje šole.

Zavodi, namenjeni učiteljski izobrazbi, so dostopni vsakomur brez ozira na veroizpovedanje.

§ 57. Število gojencev ne sme v nobenem letniku presegati 30. Ob večjem številu se ustanove paralelke.

§ 58. Strokovno pedagoško izobrazbo podeljujejo bodočim učiteljem po dovršenem učiteljsču dveletne pedagoške koedukacijske visoke šole z lastno samoupravo, svobodo učenja, knjižnico in znanstvenimi zavodi za eksperimentalno psihologijo in pedagogiko.

Razen zgodovine pedagogike in filozofije se razlaga tu podrobno in temeljito o vseh smereh

telesne in duševne vzgoje, o psihologiji, pedopsihologiji in pedopatologiji, splošni pedagogiki in didaktiki posameznih predmetov, o temeljnih bioloških, pravnih in narodno-gospodarskih vednostih, slednjič o šolski organizaciji, zakonodaji in šolski upravi.

§ 59. V svrhu praktične izobrazbe kandidatov in kandidatkinj so pedagoške visoke šole združene z vadnicami kolikor mogoče različnih kategorij z neizbranimi učenci obojega spola, na katerih delujejo samo priznane učne osebe, in kjer je omogočeno delati tudi poizkuse z novimi učnimi metodami; razentega se vrše redne hospitacije in poizkusi kandidatov na šolah raznih tipov.

Kjer se nudi prilika, pouče v to poklicani strokovnjaki gojence višjih pedagoških šol tudi o bistvu in praktični uredbi naprav za vzgojo slepcev, gluhonemih, slaboumnih in jeceljavcev, otroških vrtec in naprav mladinskega socialnega skrbitva.

§ 60. Telesni vzgoji se na pedagoških visokih šolah posveča posebna skrb; pod vodstvom izkušenih strokovnjakov se v letnih in zimskih telovadnicah, na igrališčih itd. goje vse stroke telesne vzgoje: telovadba, igre, plavanje, kopanje, drsanje, veslanje, izprehodi, ježa in strelske vaje.

§ 61. Učitelji na učiteljiščih in na pedagoških visokih šolah morejo biti le priznani strokovnjaki z akademiško izobrazbo, ki poznajo narodno in srednjo šolo iz prakse in so znanstveno tudi literarno delavni.

Pouk v neobveznih predmetih in pouk v specialnih strokah (§ 59., b) vodijo proti posebni nagradi le tozadevni strokovnjaki. Posebno nagrado dobivajo tudi učitelji na vadnicah.

§ 62. Za izobrazbo učiteljstva narodnih višjih šol se osnujejo razen dveletne pedagoške visoke šole še letni tečajji na filozofski fakulteti na vseučilišču in na tehniki ali na umetnostni akademiji.

§ 63. Kandidatke učiteljstva ženskih ročnih del, otroških vrtcev i. pod. se izobrazujejo v samostojnih, z učiteljiščem združenih tečajev, ki imajo toliko letnikov, kolikor jih ima učiteljišče.

§ 64. Pedagoške visoke šole se ustanavljajo le na kraju univerze, tehnike ali v velikih provincialnih mestih. Pedagoška visoka šola na kraju univerz tvori samostojno šolsko fakulteto, ki je priključena univerzi.

§ 65. Podrobnejša določila o organizaciji učiteljske izobrazbe se izdajo naredbenim potom; normalne učne načrte, kakor tudi šolski in učni red za učiteljišča in za pedagoške visoke šole izdelajo strokovnjaki, vzeti iz vrst učiteljstva teh šol in iz vrst vseučiliških profesorjev.

2. Usposobljenost za poučevanje na narodnih in narodnih višjih šolah.

§ 66. Po dovršenih študijah na pedagoški visoki šoli prejmejo kandidatje usposobljenostno izpričevalo.

§ 67. Izpričevalo o učni usposobljenosti (§ 66.) upravičuje kandidata v začasno nameščenje za učitelja na narodnih šolah, a to le na najmanj tri-razrednicah.

Začasne učne osebe uvaja v šolsko službovnanje najmanj prvo leto šolski upravitelj. To leto velja za poizkusno leto. V njem naj se dá mladim učiteljem prilika, da spoznajo praktično šolsko delovanje na vseh stopnjah, zlasti pa v elementarnem razredu. Pristojni okrajni šolski vodje so dolžni, da se prepričajo o primernem izpolnjevanju te na-

loge ter jo pospešujejo z nalaganjem gotovih učnih nalog, v kateri namen se izdajo posebna navodila naredbenim potom.

§ 68. Ko je deloval po § 67. začasno nastavljeni učitelj v šolski službi vsaj dve šolski leti povoljno, postane v šolski službi definitiven. S svojega definitivnega službenega mesta se more premestiti le na lastno prošnjo ali v smislu § 39., 6. b.

§ 69. Za stalno nameščenje kot strokovni učitelj na narodnih višjih šolah se zahteva usposobljenostno izpričevalo za narodne višje šole, ki se dobi po najmanj triletnem praktičnem službovanju na javnih ali zasebnih narodnih ali narodnih višjih šolah in po obisku v § 62. omenjenih letnih tečajev. Izpričevalo izdaja vodstvo tečajev.

§ 70. Če se hočejo dati namestiti v javni šolski službi učiteljski kandidati, usposobljeni za narodno ali za narodno višjo šolo, ki pet let niso služili na kaki šoli s pravico javnosti, morajo napraviti poseben izpit; pravtako tudi osebe, ki se hočejo posvetiti učiteljevanju na kaki šoli s pravico javnosti, a nimajo usposobljenostnega izpričevala.

§ 71. Podrobnejša določila o učiteljski izobrazbi in njeni organizaciji, kakor tudi o usposobljenostnih izpiti se izdajo naredbenim potom, pri čemer se upošteva načelo, da obsegajo izpiti vso snov učiteljskih in pedagoških visokih šol, in da se sestavlja izpraševalna komisija iz učiteljstva teh šol in višjih ter okrajnih šolskih vodij za narodne in narodne višje šole.

3. Nadaljnja učiteljska izobrazba.

§ 72. Nadaljnji učiteljski pedagoški in znanstveni izobrazbi služijo strokovni pedagoški časopisi, knjižnice in muzeji, periodične učiteljske skupščine in tečaji, poučna potovanja.

Znanstvenim pedagoškim časopisom in izdajam, ki jih dajejo na svetlo učiteljske organizacije ali druge korporacije, se zagotovi primerna podpora iz državnih sredstev.

§ 73. V svrhu skupnega pogovora o vseh pedagoških in administrativnih zadevah ter o nadaljnji učiteljski izobrazbi se vrše pod vodstvom šolskega upravitelja vsak mesec skupščine učiteljskega osebja na šoli.

Uvajanje začasnih učnih oseb v šolsko delovanje (§ 67.) se vrši razen uvajanja v posameznih razredih od osebe do osebe tudi na teh skupščinah.

§ 74. V vsakem šolskem okraju se vrše vsaj enkrat na leto pod vodstvom okrajnega šolskega vodje okrajne skupščine vsega učiteljstva narodnih in narodnih višjih šol v okraju v prisotnosti zastopnikov okrajnih šolskih svetov in zastopnikov pomembnih kulturnih, gospodarskih in narodnih organizacij prebivalstva v okraju. Naloga teh skupščin je, da se posvetujejo o stanju narodnega osnovnega šolstva ter iščejo pota za njegov nadaljnji razvoj in napredek, oziraje se na lokalne potrebe, gospodarske, kulturne in družabne razmere sploh. (Okrajne šolske skupščine).

Razen teh mešanih skupščin se vrše vsaj enkrat na leto pod vodstvom okrajnega šolskega vodje okrajne skupščine učiteljstva narodnih in narodnih višjih šol v svrhu pogovarjanja o poučnih in vzgojnih ter učiteljskih stanovskih vprašanjih.

Na teh skupščinah, ki so nanje dolžni priti vsi učitelji v okraju, se vrše tudi volitve učiteljskih zastopnikov v okrajni šolski svet, okrajni knjižnični in muzejski odbor ter odposlancev k pokra-

jinskim učiteljskim skupščinam. (Okrajne učiteljske skupščine).

Načeloma pride na vsakih 30 učnih oseb 1 odposlanec; število pod 30 do 15 velja za 30.

§ 75. Okrajne učiteljske skupščine imajo tudi nalogo, da vsakih 6 let volilnim potom nominirajo terno za okrajnega šolskega vodjo. Kandidati morejo biti tudi iz drugih šolskih okrajev, a v vsakem slučaju iz vrst učiteljstva narodnih šol. Samo iz te terne imenuje minister prosvete okrajnega šolskega vodjo. Vsak tako postavljenih kandidatov za službo okrajnega šolskega vodje mora imeti najmanj 15 službenih let. Isti kandidat more biti imenovan za okrajnega šolskega vodjo tri zaporedne funkcijske dobe po 6 let. O njegovi usposobljenosti za to službo se prepriča višji šolski svet.

§ 76. Za vse območje višjega šolskega sveta se vrše pod vodstvom pristojnega višjega šolskega vodje narodnih, oziroma izmenoma pod vodstvom pristojnega šolskega vodje narodnih višjih šol vsaj enkrat v treh letih pokrajinske skupščine enako kakor okrajne skupščine (§ 74.). (Pokrajinske šolske in pokrajinske učiteljske skupščine.)

Naloga šolskih pokrajinskih skupščin je posvetovanje in sklepanje o sredstvih za povzdigo šolstva v območju višjega šolskega sveta, pokrajinskih učiteljskih pa zlasti ureditev učnih načrtov, šolskega in učnega reda v mejah zakonov, odobritev učnih knjig, stavljanje predlogov za zakonito ureditev vseh zadev, ki se tičejo narodnega šolstva in učiteljstva.

§ 77. Pokrajinske učiteljske skupščine imajo tudi nalogo, da vsakih 6 let volilnim potom nominirajo terno za višjega šolskega vodjo. Kandidati morejo biti tudi iz drugih šolskih pokrajin, a vedno

iz vrst učiteljstva narodnih šol. Samo iz te terne imenuje minister prosvete višjega šolskega vodjo. Vsak tako postavljenih kandidatov za službo višjega šolskega vodje mora imeti najmanj 20 službenih let. Isti kandidat more biti imenovan za višjega šolskega vodjo tri zaporedne funkcijske dobe po 6 let. O njegovi usposobljenosti za to službo se prepriča ministrstvo prosvete (§ 78.).

Člani pokrajinske učiteljske skupščine, ki pripadajo učiteljstvu narodnih višjih šol, nominirajo svoj terno za šolskega vodjo narodnih višjih šol. V ostalem veljajo glede tega nominiranja, imenovanja, funkcijske dobe in usposobljenosti vse določbe tega §.

§ 78. Pokrajinske učiteljske skupščine volijo svoje odposlanca v državne učiteljske skupščine.

Načeloma pride na vsakih 20 članov pokrajinske učiteljske skupščine po 1 odposlanec; število pod 20 do 8 velja za 20.

§ 79. Vsakih šest let se vrše pod vodstvom predstojnika pedagoško - didaktičnega oddelka v narodno šolskem in narodno višješolskem oddelku naučnega ministrstva skupščine odposlancev pokrajinskih skupščin v svrhu pogovarjanja o vseh državnih, narodnega in narodno višjega šolstva se tičočih vprašanjih. (Državne učiteljske skupščine).

§ 80. Sklepi okrajnih, pokrajinskih in državnih skupščin služijo šolskim oblastem kot podlaga za času primerni razvoj narodnega in narodnega višjega šolstva.

§ 81. Povračilo stroškov in dnevnina obveznih udeležencev teh skupščin (§§ 73.—79.) se uredi tako, da odgovarjajo dietam, trošninam in nočninam državnih uradnikov istega činovnega razreda.

§ 82. V svrhu nadaljnje učiteljske izobrazbe ima vsaka narodna in narodna višja šola svojo priročno učiteljsko knjižnico.

V vsakem šolskem okraju se ustanove okrajne učiteljske knjižnice in po možnosti okrajni pedagoški muzeji, katerih uprava se poveri odseku, ki ga izvoli okrajna učiteljska skupščina.

V območju višjega šolskega sveta se osnuje osrednja znanstvena knjižnica in pedagoški muzej za svobodno uporabo učiteljstva narodnih in narodnih višjih šol. Njuna uprava se poveri odseku, ki ga izvoli pokrajinska učiteljska skupščina. S to osrednjo knjižnico so okrajne knjižnice v trajni zvezi.

Kjer so velike pedagoške knjižnice in muzeji že osnovani od države ali od drugih korporacij, se njihovo delovanje podpira z rednimi državnimi subvencijami.

§ 83. V svrhu nadaljnje učiteljske izobrazbe v pouku in vzgoji prirejajo šolske oblasti redne tečaje na vseučiliščih in drugih višjih zavodih.

Obisk takih tečajev je brezplačen in zvezan s primernimi subvencijami.

K udeležbi takih tečajev višja šolska oblast učitelje lahko primora.

Za nadaljnjo izobrazbo učiteljstva na kmetijskih, obrtnih in trgovskih nadaljevalnicah se ustanove brezplačni in subvencionirani učiteljski tečaji na zgledno urejenih poljedelskih, obrtnih in trgovskih šolah.

§ 84. Nadaljnji učiteljski izobrazbi služijo še naslednje naprave in uredbe:

- a) pedagoške akademije in vseučiliški pedagoški seminarji kot učni in raziskovalni zavodi za

človeški telesni in duševni razvoj. Kjer je le mogoče, se s temi zavodi združijo osrednje pedagoške knjižnice (§ 82.);

- b) obisk drugih visokih šol, ki se njih predavanja in seminarji po potrebi razširijo s primernimi dopolnitvami vseučiliških oddelkov z ozirom na splošno in stanovsko učiteljsko izobrazbo;
- c) s temi oddelki (b) združeno se ustanove zgledne šole, obsegajoče vse kategorije od otroškega vrtca do vštrevši narodno srednjo šolo v svrhu poglobitve stanovske učiteljske izobrazbe vseh šolskih kategorij;
- č) učne osebe, ki sodelujejo pri nadaljnji učiteljski izobrazbi, prejemajo za svoje sodelovanje od države remuneracije;
- d) vsak učitelj dobi po petih letih praktičnega poučevanja dvomesečne dopuste v svrhu študij;
- e) posebno nadarjeni učitelji dobe večkratne študijske dopuste in študijske podpore;
- f) v svrhu skupnih poučnih potovanj se izdajajo državne podpore;
- g) v poučne svrhe se odredi za učitelje prosta vožnja po železnicah in parnikih.

§ 85. Podrobnejše odredbe z ozirom na nadaljnjo učiteljsko izobrazbo se izdajo tudi še naredbenim potom.

4. Končna določba.

§ 86. Kjer je v VII. členu tega zakona govor samo o »učiteljskih«, je te umevati za moške in ženske; kjer je v celotnem zakonu govor o učiteljih, je umevati moške in ženske učne osebe, ako in kjer ni to izrčno drugače povedano.

Člen VIII.

Narodno srednje šolstvo.

(Smernice.)

Namen narodnemu srednjemu šolstvu je, da dá v okvirju splošnega šolstva vsem mladim članom naroda brez razlike vere in socialnega stališča po njihovi sposobnosti in njihovem nagnenju trden temelj za znanstveno in strokovno višjo izobrazbo in praktično udejstvovanje v življenju.

Narodne srednje šole se delé v narodne nižje in narodne višje srednje šole.

Narodnim nižjim srednjim šolam je namen, da dajo v 3.—4. letnikih skupni temelj za diferencirani pouk v narodni višji srednji šoli. Njihov učni ustroj bodi tak, da se v podavanju splošne izobrazbe kolikor le mogoče vedno bolj zblizuje učnemu ustroju narodnih višjih šol (gl. zak. načrt, člen II., 2.), kar naj sčasoma omogoči fuzijo obeh šolskih naprav.

Narodnemu viš. sred. šolstvu je namen, da v 3.—4. letnikih s splošno izobrazbo pripravlja na znanstveno in strokovno višjo izobrazbo. Neposredni vstop vanjo se izvrši po dovršeni narodni nižji srednji šoli in po dovršeni narodni višji šoli.

Kot priprava na znanstveno in strokovno višjo izobrazbo se podaja v narodni višji srednji šoli pouk v naslednjih oddelkih:

1. Humanistični oddelek prevzema zlasti pouk v klasični literaturi in v osnovah klasičnih jezikov.

2. Realni oddelek polaga posebno važnost na realistične stroke in na moderno filologijo (literatura in osnove modernih jezikov).

3. Pedagoški oddelek (gl. zak. načrt, člen VII.).

Vsem oddelkom skupni je učni jezik (slovenščina in srbohrvaščina) in pouk v staroslovenščini.

Člen IX.

Narodno strokovno šolstvo.

Člen X.

Narodno visoko šolstvo.

B. Zasebno šolstvo.

§ ... Novo ustanavljanje zasebnih učilišč in vzgojevališč se ne dovoljuje, že ustanovljena se čimprej poddržavijo. Pri zasebnih zavodih, ki se jim kot takim pustj pravica javnosti, se ta pravica v gotovih dobah revidira. Podrobnejše tozadevne določbe izda zakonodaja.

§ ... Zasebni učni ali vzgojevalni zavodi morajo odgovarjati naslednjim zahtevam:

- a) upravitelji in učitelji takih zavodov se morajo izkazati z usposobljenostjo za učiteljsko službo na javnih šolah iste vrste in morajo biti npravo neomadeževani;
- b) učni načrti se morajo z ozirom na učno snov skladati vsaj z načrti, ki so veljavni za javne šole;
- c) niti v vzgoji niti v pouku ne smejo zasledovati zasebni zavodi samolastnih tendenc, ki bi ne bile v skladju z namenom javnega šolstva;
- č) zavod mora biti urejen tako, da odgovarja higieničnim zahtevam.

§ ... Zasebni zavodi, ki na njih ne upoštevajo zakonov, kjer bi se pokazale npravne hibe ali kjer bi bilo ogroženo zdravje učencev, se od višjega šolskega sveta zapró.

IV.

Pav. Flerè:

PRIPOMBE K ŠOLSKEMU ZAKONSKEMU NAČRTU.

Predstoječi šolski zakonski načrt ni načrt za popolni šolski zakon, za oni skupni šolski zakon, kakor ga terjamo, da bodi zaradi tega, ker mora biti vse narodno šolstvo enotna narodno-vzgojna in izobraž. naprava, kar že na zunaj dokazuje ravno ta skupni šolski zakon za vse šolstvo. Naš zakonski načrt obravnava od takega zakona le tisti del, katerega izvršitev pripada delokrogu učiteljstva, združenega v Zavezi jugoslovanskega učiteljstva, t. j. samo narodno šolo (prej »ljudsko šolo«) in narodno višjo šolo (prej »meščansko šolo«), stališče učiteljstva teh šol in njegovo izobrazbo, kakor tudi urade, ki upravljajo in vodijo te šole. Za vse ostale šolske kategorije navajamo v svojem zakonskem načrtu le deloma smernice, kakor odgovarjajo našim temeljnim načelom z ozirom na preustrojitev vsega šolstva in narodne vzgoje. V naslednjem pa hočemo podati kratke opombe k svojemu izdelku ter se z njimi dotakniti zlasti onih točk, v katerih se naš načrt bistveno razlikuje od določb, ki so do danes urejevale naše osnovno šolstvo.

A. Javno šolstvo.

Prva naša zahteva (izražena v členu I.) je, da bodi vsa šola, od najnižjega do najvišjega

učilišča, vzgojna in vsestransko izobrazevalna naprava, urejena torej socialno in demokraško. Obenem pa bodi vse šolstvo državno, in sicer državno po svoji upravi in po svojem vzdrževanju. Pri dosedanji različnosti posameznih šolskih ustrojev (različnih po posameznih deželah in pokrajinah naše države) je za vse šolstvo potrebna popolna centralizacija šolstva, ker dospemo le po tem potu do enotnosti v zahtevi po narodni in etični vzgoji in ker smo prepričani, da je treba naši šoli močne osrednje sile, če hoče ves ujedinjeni narod naše države uspešno tekrovati tako kulturno kakor gospodarsko z ostalimi kulturnimi narodi. Država sama in ujedinjeni narod v njej sam ima pač svoj največji interes na tem, da se zmožnosti in izobrazevalne sile posameznih narodovih članov in državljanov vsestransko kar najbolj razvijajo po vzgoji in po pouku; ta interes pa nalaga državi dolžnost, da se briga za to vzgojo in za ta pouk ter podpira šolstvo, ki prevzema to dvojno izobrazevalno nalogo.

Šolstvo služi narodu. Zaznamovanje »narodna šola« opozarja na to, da bodi šola res to, kar ji je namen: namreč naprava, ki služi narodu in izobrazbi vseh sil v njem. »Ljudska šola« in podobna zaznamovanja so dovolj dolgo že s svojim imenom kazala, da ta šola ni smela biti narodna. Tudi »meščansko šolo« smo prekrstili v »narodno višjo šolo«, ker ni res, da naj služi ta samo kakim posebnim »meščanskim« interesom.

Razvrstitev učnih predmetov v osnovnih šolah se navidez ne razlikuje od razvrstitve, kakršne smo bili vajeni; a zahtevana stvarnoformalnost, ki dajaj pouku metodični poudarek, pove,

da stojimo pri pouku · šoli na stališču, kakršno določa moderno vzgojeslovje: Pouk le razvijaj vse duševne sile vzgojno in izobraževalno do samostojnosti pri učenčevem delu; to delo pa ne bodi kvantitativno, nego le kvalitativno. Mnogi zastopniki te ideje terjajo ročno delo kot stroko; zahtevajo, da bodi ravno ročno delo središče šolskega življenja in da naj postanejo tudi ostali predmeti povečini le pomožni predmeti za ročno delo in naj iz tega položaja potezajo korist za sebe same. Mi ipak nismo sprejeli med šolske predmete ročnega dela kot takega, ker smo mnenja, da bodi tudi ročno delo le metodiško načelo, kakor je to umsko delo — načelo pa, ki edino vodi do vsestransko samostojnega kvalitativnega učenčevega dela.

Šolski obisk postani v narodni šoli v resnici osemleten; nobeni posebni interesi posameznih slojev, nobeni morebitni egoistični nagibi staršev ga v tem ne smejo ovirati; ne za posameznika, za narod in za njegov skupni dobrobit gre pri narodni vzgoji! Premestili pa smo to osemletno šolsko obveznost od 6.—14. na 7.—15. leto, torej na leta, ko je mladi duh že dovolj gibek in pa najbolj sprejemljiv za pouk in vzgojo. — Da pa ostane uspeh pridržan vzgojnemu vplivu še po izpolnjenju šolske obveznosti v osnovni šoli ter se obenem razvija lahko praktična, strokovna stran pouka, je za vsakogar, ki je dovršil obvezno narodno šolo, še obvezen obisk v najmanj enoletni nadaljevalnici s strokovnim značajem. — Kako se obvarujejo šolski otroci izkoriščanja s pridobniškim delom, to more šolski zakon izraziti le v načelu, zakonita ureditev tega vprašanja pa mora biti prepuščena oblastvom, ki se pečajo s socialnim skrbstvom.

Naša zahteva po pravnem položaju učiteljstva na osnovnih, t. j. narodnih in narodnih višjih šolah, je: Učitelji so popolni državni uradniki, ki z vsemi dolžnostmi teh, a tudi neprikrajšani v vseh njihovih osebnih in državljskih pravicah. Demokratičnost javnih zadev pa terja za vse javne činitelje mnogo, mnogo svobode.

Kar se tiče ustanavljanja javnih šol in njihovega vzdrževanja od strani države, izražamo svoje prepričanje, da je za vso narodno vzgojo in s tem za ves blagor države prevažno, če je država za svoje šolstvo vedno odprtih rok. Državni stroški za narodovo izobrazbo so pač najboljše naložena glavnica.

Pri šolskih uradih smo opustili napravo dosedanjih krajin šolskih svetov in podobnega, ker postane ta, že poprej takoj malo pomembna, časih pa napredek šolstva jako ovirajoča uredba pri poddržavljenju vsega šolstva docela brezpredmetna. Sestava ostalih šolskih uradov (okrajnih in višjih šolskih svetov) pa sloni na demokraškem načelu, da imej vsak stan, vsak sloj in vsaka organizacija, ki ji služi narodno šolstvo, svoje zastopstvo v teh uradih, ki jim je poverjeno vodstvo vzgoje in izobrazbe. A uradi, dasi državne naprave, morajo biti sami prožeti z vzgojnimi duhom! In ne nadzorovanje, marveč vodstvo šolstva bodi njihov smoter in njih namen. Zato tudi ne priznavamo nadzorniških naslovov, temveč imenujemo voditelje teh uradov po njihovem pravem imenovanju, kakor zaznamujemo tudi dozdajšnje »naučiteljstvo« in podobno s »šolskim upraviteljstvom«, ker je poudarek teh nalog pač le v administrativni šolski upravi. Da pa se ti »voditelji« in »upravitelji« v šoli volijo od prvih šolskih interesentov samih, t. j. od učiteljstva samega, je tako

stara učiteljska zahteva, da v demokraški dobi lahko pogreša vsakršno novo utemeljitev.

Poglavje o izobrazbi učiteljstva osnovnih šol spada pravzaprav v razpravo o srednjem in visokem šolstvu; ipak smo se lotili tudi tega ter izvedli zakonski načrt tudi o tej snovi, ker smo prepričani, da pozna potrebe za izboljšanje lastne šolske in nadaljnje izobrazbe najbolje oni, ki sam čuti nedostatke v svoji vzgoji. Zavedati pa se moramo še nečesa: Učitelj na osnovnih šolah ve sam najbolje, da zanj ni dovolj, če je izobražen le za podavanje pouka in vzgoje med štirimi stenami šolske sobe; njegov delokrog je širši. Kot mladinski narodni vzgojitelj mora biti tudi splošno narodov vzgojitelj, ki je najčešče sam poklican v to, da najširšim slojem pripravi delež na skupnem duševnem narodnem življenju, da vodi narod k znanstvu in umetnosti, kakor je to oboje združeno z narodom. V ta namen pa mora biti ta učitelj narodni vzgojitelj v velikem slogu; obvladati mora sam znanstvene in umetniške, gospodarske in tehnične, politiške in pravne panoge. Tak pa postane lahko le, če se mu nudi kar najširša splošna in kar najinenzivnejša strokovna izobrazba.

Splošna izobrazba nam mora biti v to svrhu dodeljena ista, kakor jo nudi vsaka drugačna polna srednja šola. Ozkosrčnost tu ni na mestu; odklanjati pa moramo mnogostranski diletantizem, ki je dozdej po učiteljiških brezplodno ubijal čas, odločen splošni izobrazbi učiteljskega naraščaja. Če hočemo doseči, da bodi učitelj narodni mladinski vzgojitelj in narodni vzgojitelj v velikem slogu, mora že učiteljišče dati naraščaju priliko, da se

izobrazuje v to smer. V ta namen morajo gojenci dobiti brezprimerno več prilike, da se izobrazijo na licu mesta in ođ strokovnjakov v vseh nardebah, kj jih rabi praktično življenje v narodno-soc. in narodno-gospodarskem oziru. Iz ozirov na splošno izobraženost in na pripravo za učiteljsko nadaljnjo izobrazbo pa mora pripuščati zakon tudi mnogo prilike za priučenje tujih živih jezikov, od mrtvih jezikov pa je dopustna le staroslovenščina, ki je podlaga vsem živim slovanskim jezikom.

Strokovna učiteljska izobrazba se preloži na visoko šolo. To je zahteva, ki od nje ne smemo in ne moremo odjenjati! Že metoda, ki je potrebna za strokovno in znanstveno učiteljsko izobrazbo, je ista, kakor se je poslužuje pri svojem delu vseučilišče; a tudi le visoka šola sama nudi najpripravnejših in najdragocenejših izobrazovalnih prilik. Za to pripustitev na visoke šole se potezamo tudi iz prepričanja, da je i vzgojeslovje znanstvo, za kakršno je potreben poseben prostor med eksaktnimi znanostmi na vseučilišču. Vzgojeslovje obsega namreč cel sistem znanosti, ki ga posameznik ne more obvladati drugače, kakor da se specializira, a tudi za to mora imeti velikopotezu modroslovni pregled. Vzgojeslovje se mora tudi na vseučilišču osamosvojiti in ne sme ostati še nadalje samo privesek modroslovja, kjer se ne povzpne nikdar do praktične znanosti, kakršna pa v resnici je in kot kakršna se mora obravnavati. Znabiti bolj kakor v vseh ostalih znanostih je teorija v vzgojeslovju le uvod v znanstveno praktičnost.

Uprav znanstveno praktičnost pa potrebuje učiteljstvo za svojo specialno, a tudi splošno izobrazbo, ker le gotovo, s samodejalnostjo pridobljeno znanje na vseh toriščih učne snovi jamči za

to, da se dvigne učiteljstvo do onega duševnega obzorja, s katerim ednim je zmožno, da pravilno presoja visoko vrednost osnovnošolske izobrazbe ter si obenem s tem spoznanjem večja zmožnost za delovanje. Nihče ne bo trdil, da rabi osnovna šola zase znanstvenih specialistov; a to še nika- kor ne izključuje potrebe, da se osnovnošolskemu učiteljstvu za njegovo vzgojo odpro vrata visoke šole. Tudi smatra učiteljstvo ravno vseučilišče kot središče znanstvenega dela za najprimernejši prostor za svojo strokovno in nadaljnjo izobrazbo; prostor, ki ga nič ne more nadomestiti.

Praktično izobrazbo učiteljskemu na- raščaju dajejo vadnice, združene s pedagoškimi visokimi šolami. Te vadnice, urejene kot poiz- kusne in zgledne šole, naj bodo bistveni del pe- dagoških visokih šol in ne le njihov prive- sek, kakor smo videli vadnice pri učiteljskih do- zdaj. Gojencem naj služijo kot klinika ter naj po- dajajo nazorni material za psihologijo šolskih otrok in posameznih psihopatičnih nižjih vrednot; »ne- izbrane učence« terja zanje naš zakonski načrt, a če bi terjal »izbrane«, bi jih terjal izbrane le pod normalo izobraževalne zmožnosti. Učitelji na vadnicah pa morajo biti taki, da so zmožni v šoli preizkušati in uveljavljati nove učne metode.

Vsem izpitom — tudi zrelostnim in uspo- sobljenostnim — pripisujemo le formalno vrednost, brez katere v praktičnem življenju prav lahko iz- hajamo; zato opuščamo zahtevo po izpiti, kar priporočamo sploh za vse šolstvo.

Prav veliko važnost pa polagamo na na- daljnjo učiteljsko izobrazbo, zato se pri obravnavi tega poglavja nismo omejili na splošne in kratko označene zahteve, marveč smo očrtali te kolikor mogoče popolno in jasno; pri-

pominjamo le, da tvorijo vse te naše zahteve naš tozadevni minimum, tako pri ustanavljanju knjižnic in muzejev, kakor pri raznih tečajih in možnostih, danih učiteljstvu na razpolago za njihov obisk.

Nadaljnji učiteljski izobrazbi služijo tudi razne učiteljske in šolske skupščine. Priznati pa moramo, da smatramo to izobrazbo le za drugi smoter takih skupščin; prvi jim je povzdiga učiteljskih stanovskih zadev in povzdiga šolstva in vzgoje v območju, ki se zanje vrše. A tudi v ta smoter jim služi dvojna naloga: da razpravlja o šolskih in učiteljskih potrebah učiteljstvo samo (učiteljske skupščine), o povzdigi vzgojnega in izobraževalnega šolskega dela razen učiteljstva tudi zastopniki širokih narodnih slojev (šolske skupščine). Termini za obdržavanje vseh teh konferenc pa naj bodo kolikor mogoč egosti in redni. — Za naučno upravo, ki hoče imeti vodstvo nad vsem šolstvom v državi, je potrebno, da uvede razen okrajnih in pokrajinskih skupščin tudi državne skupščine, ki bi zastopale sklepe okrajnih in pokrajinskih ter bi bile v neposrednem stiku z najvišjo naučno upravo.

Svojemu zakonskemu načrtu smo priklopili tudi smernice za zakonski načrt narodnega srednjega šolstva, kakor odgovarjajo našim temeljnim načelom za preustrojitev šolstva in narodne vzgoje.

B. Zasebno šolstvo.

Raz socialno stališče in zaradi demokratskega duha naše dobe moramo biti načelni nasprotniki vseh in vsakršnih zasebnih učnih zavodov, ki otro-

kom gotovih slojev dovoljujejo protekcijo in predpravo. Načeloma pohajaj vsak otrok le javno šolo, kjer pride v dotiko z otroki vseh narodnih slojev in kjer se izgublja oni duh različnih, umetno ustvarjenih kast, ki ovira socializacijo in podemokracenje človeške družbe.

Koncesionalno in začasno dopušča načrt le obstoječe zasebne šole in vzgojne zavode, kar je upravičeno tembolj, ker je mnogim teh zavodov naš narod dolžan hvalo za preteklo dobo, ko nam javna uprava ni hotela dati šolstva v našem jeziku in za našo deco. A tudi tem zavodom se izkaži naučna uprava hvaležno s tem, da jih čimprej podržavi, če so res potrebni.

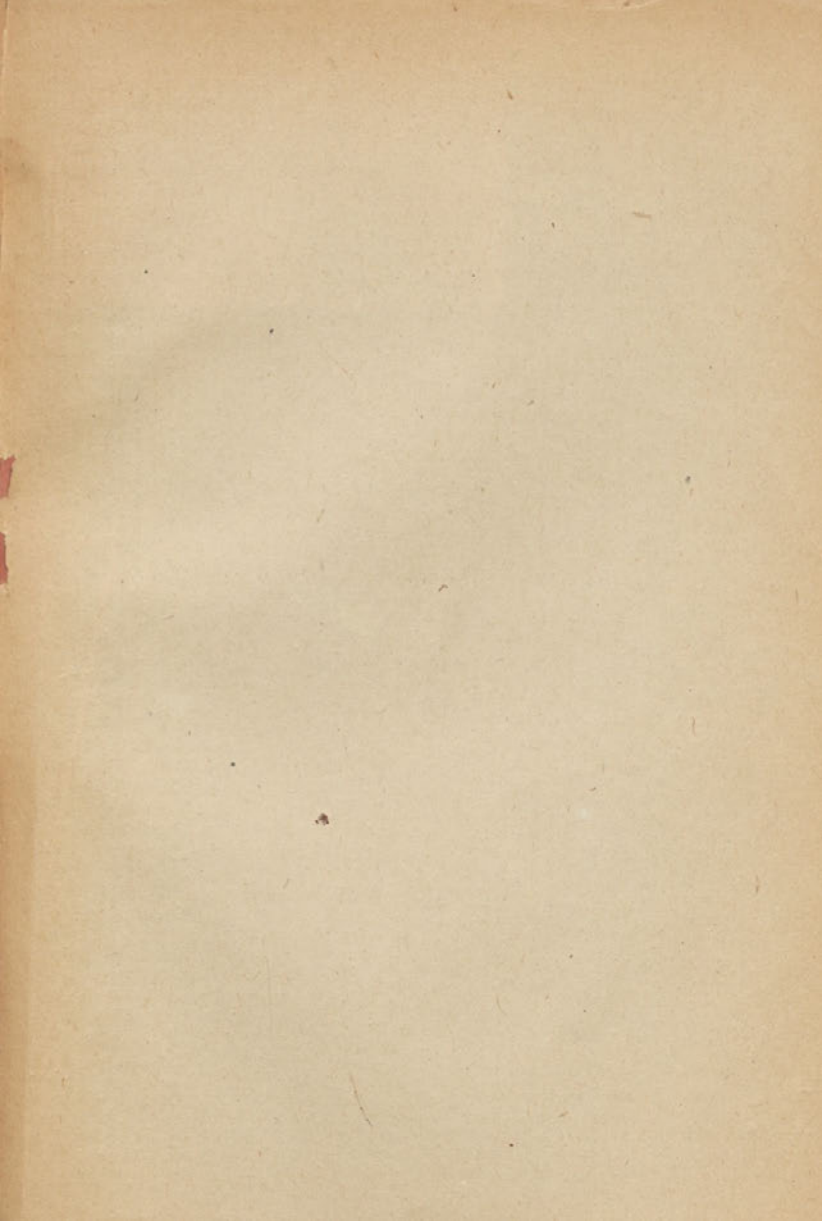

VSEBINA.

	Stran
I. Pav. Flerè: Temeljna načela	7
II. Posebna načela:	
1. Marija Kmetova: Ženska narodna vzgoja	12
2. Jan Baukart: Izvenšolske vzgojne naprave	18
3. —è: Socialne naprave pri šolstvu	28
III. Pav. Flerè in E. Gangl: Načrt šolskega zakona	30
IV. Pav. Flerè: Pripombe k šolskemu zakonskemu načrtu	60

Cena na knjižnem trgu 2 K.

Slovenska knjižnica

6K M

B 1727

66009001884

COBISS ©